

TAMPEREEN YLIOPISTO
Taloustieteiden laitos

KIRJANPIDOSTA TALOUSHALLINTOON
Tilitoimistoalan kehityksen kuvaus ja analyysi

Yrityksen taloustiede, laskentatoimi
Pro gradu –tutkielma
Kesäkuu 2006
Ohjaaja: Salme Näsi

Ilse Alander

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto	Taloustieteiden laitos; yrityksen taloustiede, laskentatoimi
Tekijä:	ALANDER ILSE
Tutkielman nimi:	Kirjanpidosta taloushallintoon, tilitoimistoalan kehityksen kuvaus ja analyysi
Pro gradu -tutkielma:	66 sivua, 1 liitesivu
Aika:	Kesäkuu 2006
Avainsanat:	tilitoimisto, KLT-kirjanpitäjä, auktorisoitu tilitoimisto, tilitoimistoala, taloushallintoala, sähköinen taloushallinto

Tilitoimistoala on muutoksen kourissa. Taloushallinnon sähköistyminen luo uusia mahdollisuuksia tilitoimistoille ja muuttaa kirjanpitäjien työnkuvaa. Ala keskittyy. Tutkielman tarkoituksena oli selvittää tilitoimistoalan kehitystä rakentaen historiallinen synteesi, kokonaiskuva alasta. Tavoitteeseen pyrittiin kartoittamalla Suomen Taloushallintoliitto ry:n (aiemmin Kirjanpitotoimistojen Liitto r.y:n) merkitystä tilitoimistoalan kehittäjänä sekä selvittelemällä liiton historiallisen kehityksen vaiheita. Tutkielman empiriaosassa selvitettiin tilitoimistojen toiminnan ja toimintatapojen muutoksia viimeisten noin viidentoista vuoden ajalla Taloushallintoliiton jäsentutkimusten ja muiden tutkimusten yhteenvetotietoja analysoimalla.

Kirjanpitotoimistojen Liitto r.y. perustettiin noin neljäkymmentä vuotta sitten. Pyrkimyksenä oli alusta asti luoda tilitoimistojen auktorisointijärjestelmä. Tämä toteutui 1980-luvun alussa liiton perustaman Tili-instituutisäätiön ryhdyttyä järjestämään KLT-tutkintoa. Auktorisoitujen tilitoimistojen ja KLT-kirjanpitäjien määrät ovat kasvaneet tasaisesti. Liitto on vaikuttanut tilitoimistoalan kehitykseen lisäksi kehittämällä hyvää tilitoimistotapaa ja huolehtimalla alan koulutuksesta sekä tiedottamisesta. Tilitoimistoala on vähitellen muuttumassa ammattimaiseen suuntaan.

Tutkimustulosten perusteella sähköisten taloushallinnon menetelmien käyttö on edennyt tilitoimistoissa, vaikka käyttö kokonaisuutenaan on tilitoimistoalalla vielä melko vähäistä. Asiakassuhteiden ollessa hyvin pysyviä tilitoimistot ovat muuttaneet toimintatapojaan varovaisesti. Ne ovat ottaneet vähitellen uusia palveluja käyttöön. Eniten on lisääntynyt palkanlaskentapalveluiden tarjoaminen. Kehitys näkyy selvimmin isoissa tilitoimistoissa. Pienet yksiköt ovat kuitenkin myös sopeutuneet muutoksiin.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
1.1	Aihevalinnan tausta	6
1.2	Aihealueen aikaisemmat tutkimukset	7
1.3	Tutkielman tarkoitus, tavoitteet ja tutkimusmenetelmät sekä aineisto	9
2	TILITOIMISTOALAN KEHITTYMINEN	12
2.1	Tilitoimistoalan yleiset puitteet	12
2.2	Kirjanpitoimistojen Liitto ry:n (myöhemmin Taloushallintoliitto) historia ja kehitys	15
2.3	Tili-instituutisäätiön syntyminen ja auktorisointijärjestelmän kehittyminen	19
2.3.1	Tili-instituutisäätiön synty	19
2.3.2	KLT-lautakunta ja KLT-tutkinnon kehitys	20
2.3.3	Tilitoimistojen auktorisointijärjestelmän kehitys ja tilitoimistojen valvonta	23
2.4	Hyvän tilitoimistotavan kehittyminen	25
2.5	Yleisten sopimusehtojen kehitys	27
3	EMPIIRISEN OSAN TOTEUTUS JA TUTKIMUSTULOKSET	28
3.1	Empiirisen osan toteutus	28
3.1.1	Aineisto	28
3.1.2	Valitut muuttajat ja käytännön toteutus	30
3.2	Tilitoimistotoiminnan kehitys	30
3.2.1	Tilitoimistojen koon kehitys	30
3.2.2	Tilitoimistojen henkilöstörakenteen muutokset	33
3.2.3	Henkilöstön tiedot ja taidot, pohjakoulutuksen ja lisätutkintojen kehitys	35
3.2.4	Tilitoimistojen työmenetelmät ja taloushallinnon sähköistyminen	37
3.2.5	Tilitoimistojen asiakkaat ja asiakasmäärän kehitys	45
3.2.6	Tilitoimistojen asiakassuhteet ja palvelurakenteen muutokset	47
3.2.7	Tilitoimistojen taloudellinen kehitys	52
3.2.8	Muut yritykset ja kilpailu	56
4	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	59
	LÄHTEET	64
	LIITE 1: Tutkimusaineisto	67

Kuvio- ja taulukkuuettelo

Kuviot

Kuvio 1: SWOT -analyysi, taloushallintoalan vahvuudet ja heikkoudet sekä mahdollisuudet ja uhat	14
Kuvio 2: Taloushallintoliiton (aikaisemmin Kirjanpitotoimistojen Liitto r.y) jäsenoimipaikkojen määrän kehitys vuodesta 1969 vuoteen 2005	17
Kuvio 3: Taloushallintoliiton vaikutuspiirissä oleva taloudellinen kokonaisuus	18
Kuvio 4: KLT -kirjanpitäjien lukumäärän kehitys vuodesta 1982 vuoteen 2005	23
Kuvio 5: Auktorisoitujen tilitoimistojen toimipaikkojen lukumäärän kehitys vuodesta 1981 vuoteen 2005	24
Kuvio 6: Taloushallintoliiton jäsenoimistojen koko vuosina 1993 ja 2005	32
Kuvio 7: Henkilöstörakenteen kehitys tilitoimistoissa vuodesta 1993 vuoteen 2005	34
Kuvio 8: Internet-kotisivujen ja sähköpostin käytön kasvu tilitoimistoissa	39
Kuvio 9: Sähköisen asiakasraportoinnin yleistyminen tilitoimistoissa 2000-luvulla	39
Kuvio 10: Sähköisen asiakasraportoinnin yleistyminen pienissä 1-4 hengen tilitoimistoissa	40
Kuvio 11: Sähköisen asiakasraportoinnin yleistyminen isoissa yli 9 hengen tilitoimistoissa	40
Kuvio 12: Sähköisten menetelmien hyödyntäminen tilitoimistoissa vuonna 2005	42
Kuvio 13: Konekielisen tiliotteen tiliöinnin yleistyminen tilitoimistoissa vuodesta 1995 vuoteen 2003	43
Kuvio 14: Ostoreskontraohjelman hyödyntäminen maksatuksessa ja kirjanpidossa	44
Kuvio 15: Tilitoimistojen asiakkaiden toimialat vuodesta 1993 vuoteen 2003	45
Kuvio 16: Asiakkaiden lukumäärän kehitys tilitoimiston henkilöä kohden erikokoisissa tilitoimistoissa	46
Kuvio 17: Palkanlaskentapalveluiden lisääntyminen vuodesta 1995 vuoteen 2005	49
Kuvio 18: Myyntireskontran hoidon laajuuden muutokset keskimäärin	49

Kuvio 19: Tilitoimistoissa tapahtuvan myyntireskontran hoidon laajuuden muutokset isoissa yli yhdeksän hengen tilitoimistoissa	50
Kuvio 20: Tilitoimistoissa tapahtuvan myyntireskontran hoidon laajuuden muutokset pienissä 1-2 hengen tilitoimistoissa	51
Kuvio 21: Myyntilaskutuksen lisääntyminen isoissa tilitoimistoissa	52
Kuvio 22: Myyntilaskutuksen lisääntyminen pienissä 3-4 hengen tilitoimistoissa	52
Kuvio 23: Liikevaihdon kehitys henkeä kohden erikokoisissa tilitoimistoissa	53
Kuvio 24: Tilitoimistojohdon arvio toiminnan kannattavuudesta vuonna 2005	56

Taulukot

Taulukko 1: Kirjanpitopalvelujen toimipaikat, henkilöstö ja osuus liikevaihdosta vuonna 2003 (suluissa 2000) toimipaikkakoon mukaan	30
Taulukko 2: Tilinpäätöstaitoisen kirjanpitäjän pohjakoulutuksen kehitys pienissä ja isoissa tilitoimistoissa	35
Taulukko 3: Tilitoimiston omistajan/osakkaan korkeakoulupohjakoulutuksen kehitys pienissä ja isoissa tilitoimistoissa	36

1 JOHDANTO

1.1 Aihevalinnan tausta

Tämän tutkielman aihe on syntynyt tekijänsä kiinnostuksesta tilitoimistoalaa kohtaan. Yli 25 vuoden työskentely alalla; aluksi isossa, noin kolmenkymmenen hengen tilitoimistossa ja nyttemmin yrittäjänä omassa neljän hengen tilitoimistossa, on johtanut tien myös tilitoimistoalan yhteisten asioiden pariin Suomen Taloushallintoliitto ry:n luottamustehtävissä. Taloushallintoliitto, joka aikaisemmalta nimeltään oli Kirjanpitoimistojen Liitto r.y., tarjoaa johtohenkilöilleen ainutlaatuisen näköalapaikan toimialan kehitykseen.

Tilitoimistoalalla on viime vuosina lähtenyt käyntiin nopea rakennemuutos, joka merkitsee joidenkin aiempien toimintojen häviämistä, mutta toisaalta tuo mukanaan uusia työtehtäviä. Keskeisin tilitoimistoalan toimintaan vaikuttava muutos on paperittomaan taloushallintoon siirtyminen (Toivonen 2005, 33). Tilitoimistoalan muutoksista taloushallinnon sähköistymisen myötä on keskusteltu ja kirjoitettu lehdissä jo vuosia (Jaatinen 2006; 39–40). Monet tilitoimistoyrittäjät ovat säikähtäneet ja jotkut jopa myyneet yrityksensä uskoessaan, etteivät omat voimavarat riitä muutoksen kohtaamiseen. Taloushallinnon sähköistymisen ohella tai ehkäpä osittain sen johdosta tilitoimistoalalla on tapahtunut merkittävää keskittymistä. Benita Gullkvist on kuitenkin taloushallinnon sähköistymistä käsittelevän väitöstutkimuksensa loppupäätelmissä todennut, että sähköiseen taloushallintoon siirtyminen on ainakin toistaiseksi pikemminkin evoluutio kuin revoluutio (Gullkvist 2005, 183).

Suomen Taloushallintoliitto ry syntyi noin neljäkymmentä vuotta sitten tilitoimistoyrittäjien halusta kehittää toimialaa. Tavoitteena oli luoda auktorisointijärjestelmä, jonka avulla tilitoimistojen laatu paranisi ja arvostus nousisi. Taloushallintoliitto seuraa alan kehitystä kooten jäseniltä tietoja niiden liiketoiminnasta. Tutkimustulosten yhteenvetotiedoista ei juuri ole tehty pitkäaistutkimusta, ainoastaan muutaman yksittäisen asian kehityksestä on tehty vertailua aikaisempiin vuosiin. Tämän

tutkielman aiheeksi on valittu tilitoimistoalan kehitys. Alan kehitystä tarkastellaan historian tutkimuksena. Tilitoimistoalan luonnetta ja toimenkuvaa selvitetään aluksi Suomen Taloushallintoliitto ry:n kehityksen kautta. Varsinaisia tilitoimistoalan ja tilitoimistojen liiketoiminnan muutoksia selvitetään Taloushallintoliiton jäsentutkimusten yhteenvetotietojen avulla.

1.2 Aihealueen aikaisemmat tutkimukset

Tilitoimistoalaa on tutkittu jonkin verran. Monet laskentatointa tai sähköistä taloushallintoa käsittelevät tutkimukset sivuavat tilitoimistoja, mutta varsinaista tilitoimistoihin kohdistuvaa tutkimustyötä on tehty hyvin vähän. Pro gradu-tasoisia tutkimuksia on sen sijaan tehty useita. Viimeisimmät niistä käsittelevät tilitoimistoja taloushallinnon sähköistymisen näkökulmasta.

Marja-Liisa Tenhunen on tutkinut tilitoimistoyrittäjien koulutustarvetta huomioiden pohjakoulutus ja sen jälkeen suoritettu jatko- ja täydennyskoulutus. Toisen osan tutkimuksesta muodostaa tilitoimistoyrittäjyyden tarkastelu. Tutkimuksen kohdejoukkona ovat suomalaiset tilitoimistoyrittäjät, tilitoimiston vastuulliset hoitajat sekä tilitoimistotoiminnasta vastaavat KLT -kirjanpitäjät. Kohdejoukko on rajattu Kirjanpitotoimistojen Liitto ry:n jäsenoimistoihin. Tutkimus osoitti, että tilitoimistoyrittäjien keskeisiä tieto- ja taitokokonaisuuksia ovat syvälinen osaaminen laskentatoimen, verotuksen, juridiikan ja tietojenkäsittelyn alueilla. Tilitoimistoyrittäjät ovat koulutushalukkaita erityisesti, jos koulutus tukee keskeisten tieto- ja taitokokonaisuuksien osaamista. Tilitoimistoyrittäjät korostavat substanssiosaamisen ohella yrittäjyyttä, markkinointihenkisyyttä, elinikäistä oppimista, asiakaslähtöisyyttä, kestäväää kehitystä ja kehittämismyönteisyyttä. (Tenhunen 1998; 2, 10, 35, 101)

Marja-Liisa Tenhusen väitöstutkimuksessa ”The Professional Growth of an Accounting Agency Entrepreneur” on tutkimuksen kohteena tilitoimistoyrittäjien ammatissa kasvu ja kehittyminen. Tutkimuksessa tilitoimistoyrittäjän ammatissa kehittymisen tarkastelun näkökulmana on professionaalistuminen eli kehittyminen entistä voimakkaammin ns. asiantuntija-ammattiksi. Tutkimus koostuu kolmesta artikkelista, joista ensimmäistä esiteltiin edellisessä kappaleessa. Toinen artikkeli käsittelee tilitoimistotoimialan

professionaalistumisen heijastumista alan koulutustarpeisiin. Kolmanteen artikkeliin sisältyvän käsiteanalyysin ja -reflektion tarkastelun kohteena on yksilön, tilitoimistoyrittäjän, ammatissa kasvu. Tutkimuksen kohdejoukkoon kuuluvat suomalaisten tilitoimistoyrittäjien lisäksi norjalaiset tilitoimistoyrittäjät. Tutkimukseen sisältyy Suomen ja Norjan tilitoimistotoimintaa koskeva vertailu. Tenhusen mukaan Norja on edennyt professionaalistumisessa Suomea pitemmälle. Tämän johdosta Suomen tilitoimistojärjestelmä voi saada Norjasta pragmaattisen mallin auktorisointijärjestelmän kehittämiseen lainsäädännön kautta. Varsinaiset tutkimustulokset muodostavat konstruktion, joka on kuvaus tilitoimistoyrittäjästä uusin valmiuksin. (Tenhunen 2002; 105–111)

Aila Virtanen on väitöstudiumissaan ”Laskentatoimi ja moraalit” tutkinut laskenta-ammattilaisten käsityksiä hyvästä kirjanpito tavasta, hyväksyttävästä verosuunnittelusta ja hyvästä tilintarkastustavasta. Tutkimuksen aineiston muodostavat laskenta-ammattilaisten haastattelut. Haastatteluja tehtiin yhteensä 22 kappaletta. Haastateltavien joukossa oli mm. neljä tilitoimistojohtajaa, tilintarkastajia, pääkirjanpitäjiä ja laskentapäälliköitä sekä verovirkailijoita. Tutkimuksen viitekehystenä oli etiikan viitekehys. Tutkimuksen mukaan laskenta-ammattilainen kerää, arvioi ja valitsee tietoa periaatteinaan rehellisyys, avoimuus, tarkkuus, olennaisuus ja järkevyyt. (Virtanen 2002; 1, 32, 156, 157)

Benita Gullkvist on väitöstudiumissaan ”Det elektroniska pappret i redovisningen” tutkinut kuinka Suomessa laskenta-ammattilaiset suhtautuvat taloushallinnon sähköistymiseen sekä mitä vaikutuksia nämä uskovat sillä olevan heidän työhönsä. Asenneilmastotutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena lähettämällä kyselylomake tilitoimistokirjanpitäjille ja tilintarkastajille. Tutkimusta täydennettiin haastattelututkimuksella, jonka tarkoituksena oli saavuttaa syvällisempi ymmärrys sähköisen taloushallinnon käytöstä ja vaikutuksista. Tutkimuksen mukaan tilintarkastajat suhtautuivat myönteisemmin paperittomaan kirjanpitoon kuin kirjanpitäjät. Tähän vaikuttaa osaltaan se, että taloushallinnon sähköistyminen aiheuttaa suuria muutoksia kirjanpitäjien työrutiineihin. Suurin osa haastatelluista oli kuitenkin sitä mieltä, että sähköinen taloushallinto on hyödyllinen ja helppo käyttää, mutta samalla he arvelivat, ettei sähköinen järjestelmä ole yhtä toimiva kuin paperilla hoidettu järjestelmä. (Gullkvist 2005; 7, 84, 121, 263–267)

Pirkko Jaatinen on tutkinut kirjanpidon teknisiä innovaatioita ja kirjanpitäjän työn kehitystä 1980-luvulta nykypäivään lisensiaattityössään ”Konekielisistä yhteyksistä sähköiseen taloushallintoon”. Työn tavoitteena oli tutkia merkityksiä, joita sähköiselle taloushallinnolle on luotu suomalaisissa ammattilehdissä viimeisen noin 25 vuoden aikana. Tutkimusaineistona on käytetty Tilisanomat -lehteä. Johtopäätöksissä todetaan, että lehtiartikkeleissa kirjanpitäjät jaetaan kahteen kategoriaan; perinteinen kirjanpitäjä eli rutiinien ammattilainen ja rutiinistöistä vapautunut konsultti. Kirjanpidon kehitys nähdään tekniikan kehityksenä. Artikkeleiden mukaan kirjanpitäjän kehittyminen on kiinni teknisistä puitteista, ei niinkään hänen henkilökohtaisista ominaisuuksistaan. (Jaatinen 2006; 1, 8, 10, 133–134)

1.3 Tutkielman tarkoitus, tavoitteet ja tutkimusmetodit sekä aineisto

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää tilitoimistoalan kehitystä rakentaen historiallinen synteesi, kokonaiskuva alasta. Osatavoitteita ovat:

1. kartoittaa Suomen Taloushallintoliitto ry:n (aiemmin Kirjanpitotoimistojen Liitto r.y.) merkitystä tilitoimistoalan kehittäjänä sekä selvittää liiton historiallisen kehityksen vaiheita, ja
2. selvittää tilitoimistojen toiminnan ja toimintatapojen muutoksia ja mahdollista edistystä viimeisten 10–15 vuoden ajalla.

Tutkielmassa on tarkoituksena selvittää tilitoimistoalan historiaa voidaksemme ymmärtää miten ja miksi tilitoimistot ja tilitoimistoala ovat muuttuneet. Historiantutkimus on toimintaa, jonka pyrkimyksenä on menneiden tapahtumien ja ilmiöiden ymmärtäminen ja selittäminen. Voidaan sanoa, että historian avulla voimme ymmärtää nykyaikaa. Tällöin historian voidaan tulkita tarkoittavan sekä menneitä tapahtumia että tutkimusta, jolla niiden luonnetta selvitetään. Tutkimuksesta puhuttaessa kuitenkin käytetään yleensä termiä ”historiantutkimus”. Historiantutkimus suuntautuu siis menneeseen aikaan eroten esimerkiksi sosiologiasta, jossa pääosin tutkitaan nykyhetken ilmiöitä tai futurologiasta, jossa tutkitaan tulevaisuutta. (Heikkinen 1980; 7-8) Heikkisen mukaan historiassa ihmistä kiinnostavat kokonaisuudet eivät niiden osat. Historialliset tapahtumat ja ilmiöt pyritään sitomaan

sekä leveys- että pituussuunnassa muihin tapahtumiin ja ilmiöihin. Ne pyritään sitomaan ajallisesti samanaikaiseen ympäristöönsä ja tietyn kehityksen osaksi. (Heikkinen 1980, 13) Historiantutkimukselle on tunnusomaista avoin kysymyksenasettelu esim. ”mitä tapahtui” ja se, että vastausvaihtoehtoja on suuri määrä (Heikkinen 1980, 20).

Renvall jakaa historialliset lähteet luonteensa mukaan välittömään ihmistoiminnan jäämistöön ja esittävään jäämistöön. Esittävä jäämistö jakaantuu suulliseen perimätietoon, kuvalliseen jäämistöön ja kirjalliseen jäämistöön. Arkistotutkimuksen tärkein lähdeaineisto on asiakirjallinen jäämistö. (Renvall 1983, 117–137) Edelleen Renvall jakaa lähdekritiikin ulkoiseen ja sisäiseen lähdekritiikkiin. Lähteen sijoittaminen paikoilleen historiallisessa elämässä kuuluu ulkoiseen lähdekritiikkiin ja lähteessä olevien tietojen todellisuus pohjan selvittäminen sisäiseen lähdekritiikkiin. (Renvall 1983, 166) Heikkisen mukaan silloin, kun on käytettävissä monia samaa asiaa koskevia lähdetietoja, eri lähdetietojen vertaaminen keskenään on lähdekritiikin keskeisiä toimintatapoja (Heikkinen 1980, 36).

Tässä tutkielmassa lähteinä käytetään lähinnä kirjallista jäämistöä. Suomen Taloushallintoliitto ry:n (Kirjanpitoimistojen Liitto ry 18.10.2005 saakka) ja Tili-instituuttisäätiön vaiheita selvitetään kirjoituspöytä tutkimuksena mm. sääntöjen ja muiden asiakirjojen avulla. Tenhusen tutkimuksessa katsotaan Tili-instituuttisäätiö tilitoimistoalan professionaaliseksi organisaatioksi Suomessa (Tenhunen 2002, 18). Tutkielmassa selvitetään tilitoimistojen ja tilitoimistoalan muutoksia analysoimalla useiden, Taloushallintoliiton vuosina 1992–2006 järjestämien, jäsentutkimusten ja asiakastutkimusten yhteenvedotietoja. Lähteinä käytetään jonkin verran myös koko toimialaa koskevia kauppa- ja teollisuusministeriön Taloushallinnon palvelut -toimialaraportteja vuosilta 2002 ja 2005. Taloushallintoliiton tutkimuksista kahden vuoden välein, vuosina 1993, 1995, 1997, 1999, 2001, 2003 ja 2005, suoritettujen jäsentutkimusten yhteenvedotiedot muodostavat tutkielman pääasiallisen aineiston. Jäsentutkimusten tutkimuskysymysten laadinnassa ja tulosten analysoinnissa sekä yhteenvedotietojen keräämisessä on Taloushallintoliittoa avustanut tunnettu kaupallinen tutkimuslaitos.

Jäsentutkimukset luotaavat hyvin syväälle tilitoimistojen liiketoimintaan. Niiden kysymykset ovat joiltakin osin niin laajoja, että kaikilla vastanneilla tilitoimistoilla ei

välttämättä ole ollut riittävän laajaa seurantajärjestelmää tarkkojen vastausten antamista varten. Tällaisia kysymyksiä ovat esimerkiksi tehtyjä ja laskutettuja työtunteja tai asiakasyritysten henkilökunnan määrää tai käsiteltyjen kirjanpitolovientien lukumäärää koskevat kysymykset. Vastaajina toimivat tilitoimistojohtajat ovat laskentammattilaisia, joiden toimintaa ohjaa korkea yksilömoraali (Virtanen 2002, 158). Vastaukset saattavat kuitenkin olla joiltakin osin vain suuntaa antavia, mutta tämän tutkielman kannalta suurin osa on kuitenkin riittävän luotettavia. Vaikeimmin seurattavia asioita kuten kirjanpitolovientien määrää koskevia jäsentutkimustuloksia ei ole käytetty tutkielman aineistona.

Kaikki mitä menneisyydestä voimme todeta, on jatkuvasti muuttumassa. Muutosten sarjassa voi muuttumisen suunta joka vaiheessa vaihdella. Kehityksellä tarkoitetaan, että muutosten kesken vallitsee jokin vakinainen suhde, että seuraava muutos lisää tapahtumaan jotakin samantapaista kuin edellinenkin. Silloin, kun tieteellisesti puhutaan kehityksestä, tarkoitetaan, että muutoksilla on jatkuvasti sama suunta tai että niissä toistuu jokin vakinaisena pysyvä suhde. Toisaalta kehityksen käsite ei sano sitä, vievätkö muutokset jossakin suhteessa edullisempaan suuntaan. Usein sekoitetaan kehitys edistykseen eli käsitykseen, että muutokset vievät jatkuvasti parempaan suuntaan. Kun historiassa puhutaan kehityksestä, on pidettävä mielessä, ettei muutosten välttämättä tarvitse sisältää edistystä. (Renvall 1983; 350–351) Tämän tutkielman yhtenä osatavoitteena on selvittää ja ymmärtää sisältääkö tilitoimistoalalla mahdollisesti tapahtunut kehitys myös edistystä.

Heikkisen mukaan historiallisen synteessin ensisijaisena tavoitteena on saattaa menneisyyden tapahtumat ja ilmiöt ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi (Heikkinen 1980, 69). Muutosten säännönmukaisuuksia etsittäessä, joudutaan varmasti toteamaan, että monia yhteyksiä jää tutkimuskohteen ulkopuolelle. Ne on mahdollista ottaa huomioon synteessissä. Toisaalta synteessin kannalta tärkeitä ovat tulokset, joissa on osoitettu tiettyjä historiallisissa muutoksissa näkyviä yhtäläisyyksiä. (Heikkinen 1980, 76)

Tutkielma on jaettu neljään päälukuun. Johdannossa kerrotaan mitä tullaan tutkimaan ja miten. Toisessa kappaleessa tarkastellaan tilitoimistoalan yleisiä puitteita ja Taloushallintoliiton ja Tili-instituuttisäätiön syntyä, historiaa ja kehitystä. Tämän jälkeen kappaleessa kolme selvitetään ja analysoidaan tilitoimistojen ja tilitoimistoalan

muutoksia. Neljäs pääluku esittelee tuloksia. Se sisältää synteesin ja pohdintoja tilitoimistoalan muutoksista sekä jonkin verran myös tutkielman laatijan omia tulkintoja.

2 TILITOIMISTOALAN KEHITTYMINEN

2.1 Tilitoimistoalan yleiset puitteet

Alle 50 työntekijää työllistäviä yrityksiä oli vuonna 2004 Suomessa 98,8 prosenttia kaikista yrityksistä. Ne työllistivät 44,1 prosenttia kaikkien yritysten työvoimasta ja niiden liikevaihto muodosti tasan kolmanneksen liikevaihdosta. Keskisuuria yrityksiä, 50–249 työntekijää työllistäviä yrityksiä, oli yksi prosentti yrityksistä. Ne työllistivät 17,6 prosenttia kaikkien yritysten henkilöstöstä ja vastasivat 19,1 prosentista liikevaihdosta. Pienten ja keskisuurten yritysten (PK -yritysten) osuus työllistäjinä kasvoi voimakkaasti 1990-luvulla, mutta kasvu on hidastunut 2000-luvulla. Kaiken kaikkiaan Pk-yrityksiä oli Suomessa 226 940 kappaletta vuonna 2004 (Tilastokeskus, Yritykset 2006)

Taloushallinnon palvelut ovat osa laajempaa liike-elämän palvelujen toimialaa. Ne kuuluvat niin kutsuttuihin osaamisintensiivisiin liike-elämän palveluihin (knowledge-intensive business services KIBS), joilla tarkoitetaan yritysten toisille yrityksille tai julkiselle sektorille tuottamia palveluita, joissa asiantuntijatoiminnalla on erityisen suuri merkitys. Taloushallintoala jakaantuu kahteen päätoimialaan; tilitoimistoihin ja tilintarkastustoimistoihin. Taloushallinnon palvelujen henkilöstömäärä kasvoi vuosina 1993–2003 kaikkiaan 4403 henkilöllä (69 %:lla) ollen vuoden 2003 lopussa kaikkiaan 10 828 henkeä. Yrityksiä oli yhteensä 4327 ja toimipaikkoja 4524. Valtaosa taloushallinnon toimipaikoista on tilitoimistoja. Tilintarkastustoimistot muodostavat toimipaikoista kymmenesosan ja henkilöstöstä 17 %. (Toivonen 2005; 6, 10)

Tilitoimistot hoitavat asiakasyritystensä kirjanpidon ja laativat veroilmoitukset sekä valvontailmoitukset veroviranomaisille. Tilitoimiston palveluihin kuuluvat usein lisäksi palkanlaskenta, reskontrien ja maksatusten hoitaminen, erilaisten raporttien laatiminen ja neuvontapalvelut. Johdon laskentatoimen palveluita tarjotaan suhteellisen vähän johtuen osaksi asiakasyritysten haluttomuudesta käyttää ja ostaa näitä palveluita. Arviolta 90 prosenttia pienistä, alle 50 henkeä työllistävistä yrityksistä käyttää tilitoimistojen palveluita. Työministeriön Työpoliittinen tutkimus -sarjaan kuuluvan, maaliskuussa 2006 valmistuneen selvityksen mukaan 58 prosenttia yrittäjistä hakee työoikeudellisten ongelmien ratkaisemiseksi tietoja ja neuvoja tilitoimistolta (Miettinen, Keinänen, Laukkanen 2006, 79). Monet tilitoimistoa kirjanpidon hoidossa käyttävät pientyönantajat hoitavat itse henkilöstöasiansa. Työministeriön tutkimus kuvaa näin ollen erittäin hyvin tilitoimistojen roolia pienten yritysten neuvonantajina.

Tilitoimistotoiminta ei Suomessa ole lakisääteistä. Kuka hyvänsä koulutuksesta ja ammattitaidosta riippumatta voi perustaa tilitoimiston. Asiaan on kiinnitetty huomiota tilintarkastuslakia valmistelleen työryhmän raportissa, joka valmistui marraskuussa 2003. ”Kirjanpidon ja tilinpäätöksen oikeellisuuteen voidaan vaikuttaa tilintarkastussääntelyn ohella myös sillä, miten kirjanpitovelvollisissa yhteisöissä ja säätiöissä huolehditaan kirjanpidon pitämisestä ja tilinpäätöksen laatimisesta. Näissä tehtävissä käytetään laajalti hyväksi kyseisiä palveluja ammattimaisesti tarjoavien yritysten apua. Tarjottavien palvelujen tason varmistamiseksi ei ole olemassa mitään erityissääntelyä. Työryhmä esittää, että kauppa- ja teollisuusministeriössä selvitettäisiin, olisiko aiheutta ryhtyä toimiin kirjanpitopalveluja tarjoavien yritysten osaamistason ja ammattitaidon varmistamiseksi.” (Tilintarkastuslakityöryhmän raportti 2003, 132) Toistaiseksi esityksen kaltaista selvitystyötä ei ole käynnistetty. Kauppa- ja teollisuusministeriö esittää toukokuussa lausuntokierrokselle lähettämässään tilintarkastuslakiluonnoksessa pienimpien yhtiöiden tilintarkastuspakon poistamista. Pienten yhtiöiden kokorajaksi luonnoksessa esitetään; liikevaihto 200 000 euroa, taseen loppusumma 100 000 euroa ja henkilökuntaa enintään 3 henkeä. Tanskassa pieniltä yhtiöiltä poistettiin tilintarkastuspakko keväällä 2006 ja muissakin pohjoismaissa asiasta keskustellaan. (Luonnos tilintarkastuslaiksi 2006, liite 4)

Kauppa- ja teollisuusministeriön Taloushallinnon palvelut -toimialaraportissa tammikuulta 2005 kuvataan taloushallintoalaa vanhaksi ja vakiintuneeksi toimialaksi,

joka aiemmin on keskittynyt pääasiassa lakisääteisten tehtävien hoitoon. Ala on viime vuosina lähtenyt kehittymään nopeasti. Neuvontapalvelut lisääntyvät ja rutiinipalvelut ovat siirtymässä suurelta osin tietotekniikan avulla hoidettaviksi. Edelleen raportin mukaan taloushallintoala on tulevaisuudessa yksi keskeisistä rakennemuutosaloista ja sen merkitys tulee huomattavasti kasvamaan. Raportin yhteenvedon liitteeksi on koottu kuvion 1 mukainen taloushallintoalan SWOT -analyysi kuvaamaan alan vahvuuksia ja heikkouksia sekä mahdollisuuksia ja uhkia. (Toivonen 2005; 3, 38)

Vahvuudet	Mahdollisuudet
toiminnan lakisääteisyys ja siihen liittyvä kysynnän jatkuvuus	ammattimaisen toiminnan osuuden lisäys
tärkeä ja kasvava merkitys asiakas-yritysten liiketoiminnalle	neuvontapalvelujen lisääminen ja monipuolistaminen
vahva osaaminen toiminnan perusalueilla: laskenta, säädökset	asiakasryhmäkohtainen erikoistuminen
yritysten suhteellisen vakaa taloudellinen tilanne	kansainvälisiin kysymyksiin liittyvän osaamisen kehittäminen
	verkostoituminen
	suurten yritysten taloushallinnon ulkoistaminen
Heikkoudet	Uhat
traditionaalisuus, kehityksen hitaus	keskittymiskehitys, polarisoituminen, pienten toimistojen vaikea asema
ammattillistumisen keskeneräisyys, maallikkotoiminta, sivutoimisuus	tietotekniikan kehitykseen liittyvät mahdollisuudet toiminnan siirtymisestä muille toimialoille (pankit, ohjelmistotalot)
yhden henkilön yritysten suuri määrä erityisesti tilitoimistoalalla	työvoiman puute, rekrytointiongelmat, ikärakenne
yritysneuvontataitojen puutteellisuus	asiakkaiden asenteet ja osaamisen puute: taloushallinnon palvelut nähdään pakkona, ei liikkeenjohdon apuvälineenä; valmiudet sähköisten palvelujen käyttöön vielä monilta osin heikot
markkinointitaitojen puutteellisuus	

Kuvio 1 SWOT -analyysi, taloushallintoalan vahvuudet ja heikkoudet sekä mahdollisuudet ja uhat (Toivonen 2005, Taloushallinnon palvelut -toimialaraportti, 38)

2.2 Kirjanpitotoimistojen Liitto ry:n (myöhemmin Taloushallintoliitto) historia ja kehitys

1960-luvun lopulla tilitoimistoja arvioitiin olevan tuhatkunta. Ala kamppaili arvostusongelman kimpussa löyhän lainsäädännön korostaessa verosuunnittelua. Käytännössä kuka tahansa saattoi perustaa tilitoimiston, ja kilpailu oli kutistunut lähinnä hintakilpailuksi. Tämä taas ei mahdollistanut ammattitaidon ylläpitoa tai kehittämistä, ja alan sisällä heräsi halu muutokseen. Käynnistettiin keskustelu tilitoimistojen auktorisoinnista, mutta kauppakamarilaitos, jolle asia esiteltiin, ei ollut halukas ryhtymään toimenpiteisiin asian hoitamiseksi. Tilintarkastajayhdistys HTM ry:n avulla selvitettiin 49 tilintarkastajan harjoittavan myös kirjanpitotoimintaa. 13 heistä saapui kesäkuun 10. päivänä 1968 neuvotteluun, jonka lopputuloksena yhdeksän rekisteröidyn kirjanpitotoimiston edustajat allekirjoittivat *Kirjanpitotoimistojen Liitto r.y:n* perustamisasiakirjan. (Väyrynen 1988; 9-10)

Yhdistyksen 10.6.1998 hyväksytyjen sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoituksena oli toimia yhdyssiteenä kirjanpitotoimistojen kesken, toimia kirjanpidon kehittämiseksi terveiden liikeperiaatteiden ja hyvän kauppatavan mukaan, edistää jäsentensä ammattitaitoa ja -tietoa sekä huolehtia jäsentensä yhteisistä ammattieduista.

Sääntöjen mukaan tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys:

- antaa lausuntoja jäsenille kirjanpitoon liittyvissä kysymyksissä sekä kirjanpitotehtävistä perittävistä palkkioista
- harjoittaa kustannus-, julkaisu-, kurssi- yms. toimintaa jäsentensä eduksi
- toimii yhteisenä mainoselimenä ja ohjaa tiedotustoimintaa jäsenistön ulkopuolelle ja
- *pyrkii jäsenkirjanpitotoimistojen auktorisoimiseen.*

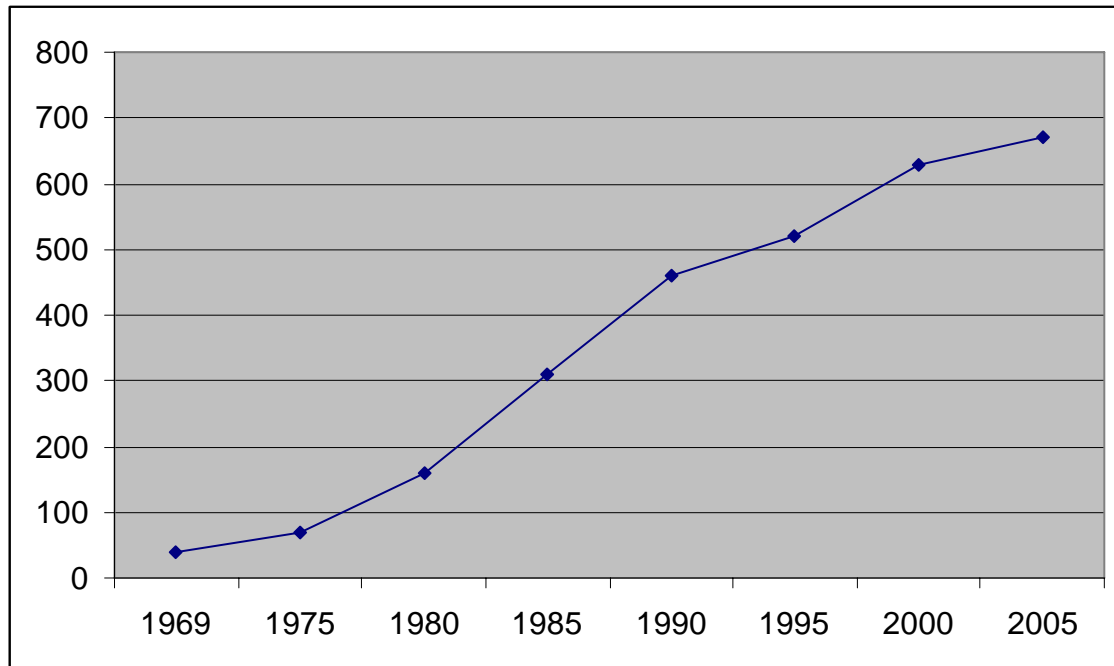
Yhdistys on toiminut alkuperäisen ajatuksen mukaisesti jo kohta neljäkymmentä vuotta. Sääntöihin on vuosien varrella tehty joitakin korjauksia, mutta päätavoite, alan arvostuksen nostaminen, on säilynyt. Kirjanpidon kehittämisen tavoitetta on laajennettu koko laskentatoimen kehittämiseen ja hyvän tilitoimistotavan noudattamisen vaatimus on lisätty jäsenedellytyksiin. Lisäksi pitkäaikainen hanke, liiton nimen uudistaminen,

saatettiin päätökseen syksyllä 2005, jolloin otettiin käyttöön uusi nimi *Suomen Taloushallintoliitto ry*, käyttönimenä *Taloushallintoliitto*.

Suomen Taloushallintoliitto ry:n jäsenkokouksen 13.6.2005 hyväksymien sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoituksena on toimia jäsentensä yhdyssiteenä ja edistää laskentatoimen kehittämistä terveiden liikeperiaatteiden ja hyvän kirjanpitotavan mukaan, edistää hyvää tilitoimistotapaa sekä yhdistyksen jäsenten ammattitaitoa ja -tietoa sekä huolehtia jäsentensä yhteisistä ammattieduista. Näiden uudistettujen sääntöjensä mukaan tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys

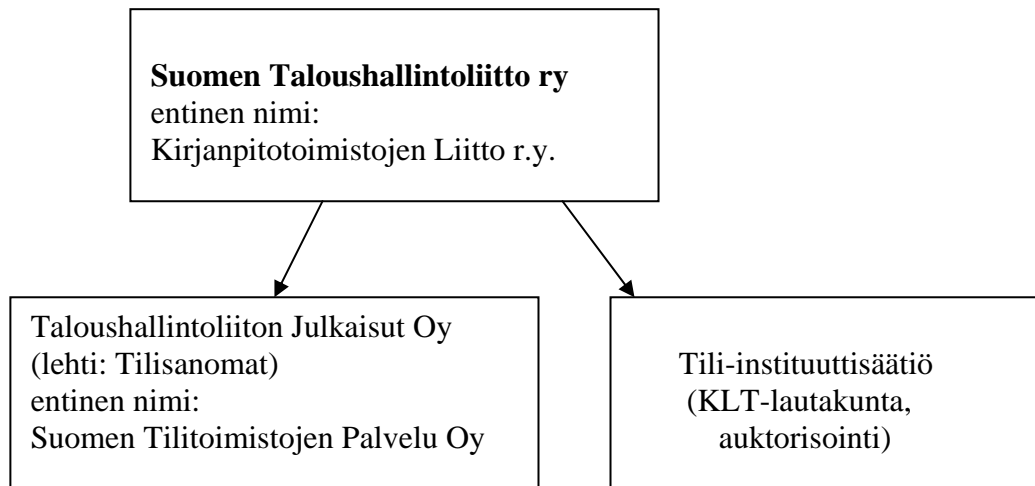
- harjoittaa tiedotus-, julkaisu-, neuvonta-, tutkimus- ja koulutustoimintaa *jäsentensä ammatillisen tason kehittämiseksi*
- hoitaa yhteistä mainontaa ja tiedotustoimintaa
- *tukee jäsenoimistojensa auktorisointia*
- toimii muutenkin vastaavilla tavoilla jäsenistönsä yhteisten etujen valvomiseksi ja edistämiseksi.

Jäsenmäärän kehitykseen vaikuttivat aluksi tiukoiksi muokatut jäsenyysvaatimukset, mm. yhdellä paikkakunnalla sai toimia vain yksi jäsenoimisto. Tarkoituksena oli luoda mahdollisimman korkean asiantuntemuksen ja ammattitaidon omaavien tilitoimistojen verkko koko maahan. (Laukkanen 1998, 34) Kuten kuvioista 2 ilmenee, liiton jäsenmäärä pysyikin pitkään muutamassa kymmenessä ja alkoi lisääntyä vasta seitsemänkymmentäluvun lopulla. Jäsenvaatimukset ovat myös nykyään tiukat; jäsenhakijalta edellytetään mm. auktorisointivaatimusten täyttämistä ja hyvän tilitoimistotavan noudattamista. Uusia jäsenhakijoita on viimeisten kymmenen vuoden ajan ollut noin kolmekymmentä kappaletta vuosittain. Kun samanaikaisesti tilitoimistojen koko on kasvanut yrityskauppojen ja sulautumisten ansiosta, ei liiton jäsenyritysten kokonaismäärä ole viime vuosina juurikaan kasvanut.

Kuvio 2 Taloushallintoliiton (aikaisemmin Kirjanpitotoimistojen Liitto r.y) jäsenoimipaikkojen määrän kehitys vuodesta 1969 vuoteen 2005 (Jäsenrekisteri)

Kirjanpitotoimistojen Liitolle palkattiin ensimmäinen työntekijä, osa-aikainen toiminnanjohtaja, 1.9.1976 alkaen. Samaan aikaan yhdistykselle vuokrattiin toimitilat Helsingistä. Alusta asti vilkkaan koulutustoiminnan, oman lehden julkaisemisen ja KLT- sekä auktorisointijärjestelmien luomisen vuoksi henkilökunnan määrä on noussut tasaisesti. Maaliskuussa 2006 vakinaistettiin Taloushallintoliiton kymmenes palkattu työntekijä. Liitto toimii omistamissaan toimitiloissa Helsingin Kampissa, ja liiton talous on erinomaisessa kunnossa. Kuviossa 3 kuvatun Taloushallintoliiton vaikutuspiirissä olevan taloudellisen kokonaisuuden yhteinen liikevaihto on viimeisen kymmenen vuoden aikana noussut 1,3 miljoonasta eurosta 2,4 miljoonaan euroon. Taloushallintoliiton ohjauksesta ja toiminnasta vastaa yhdeksästä jäsenoimiston johtajasta koostuva hallitus. Hallitus visioi, laatii ja vahvistaa strategiat sekä valvoo toimintaa. Operatiivisesta toiminnasta vastaa liiton toimitusjohtaja. Hallituksen työryhmät toimivat linkkinä hallituksen ja toimiston henkilökunnan välillä. Koulutustyöryhmä osallistuu koulutuksen suunnitteluun, jäsenpalvelutyöryhmä kehittää mm. hyvää tilioimistotapaa ja edunvalvontatyöryhmä valmistelee lausuntoja. Lisäksi kustannustoiminnasta vastaavan tytäryhtiön hallitus kehittää julkaisuja. Tarkastuslautakunta valmistelee jäsenasiat ja vastaa jäsenoimistojen valvonnasta.

Kuvio 3 Taloushallintoliiton vaikutuspiirissä oleva taloudellinen kokonaisuus

Liiton toiminnoista koulutus on edelleen 2000-luvullakin merkittävä. Heti muutama kuukausi yhdistyksen perustamisen jälkeen, lokakuussa 1968, järjestettiin ensimmäiset Tili- ja veropäivät. Päivien aiheena oli uuden elinkeinoverolain tulkitseminen, ja osanottajia oli 309. Tili- ja veropäivät on tämän jälkeen järjestetty vuosittain, ajankohta on tosin siirretty alkutalveen. Osanottajia on jo hyvin pitkään lähes poikkeuksetta ollut yli tuhat henkeä. Tammikuussa 2006 järjestetyille Tili- ja veropäiville kerääntyi noin 1 400 alan asiantuntijaa. Aiheina olivat mm. uudistuva kirjanpitolaki ja -käytäntö, osakeyhtiölakiuudistus sekä verolainsäädännön ja verotuskäytännön muutokset. Tili- ja veropäivien lisäksi liitto on toimintansa alusta asti järjestänyt ajankohtaiskoulutusta useilla eri paikkakunnilla. Viime vuosina taloushallinnon ulkoistamispalveluiden kysynnän kasvaessa ja laajentuessa koskemaan yhä suurempia yrityksiä Taloushallintoliitto on ryhtynyt järjestämään pitkäkestoista, monimuoto-opiskeluna järjestettävää palkkahallinnon tutkintoa PHT. Kokeiluksi tarkoitettu ensimmäinen kurssi saavutti suuren suosion. Seuraava, vuonna 2006 syksyllä alkava kurssi toteutettaneen jo kahdella paikkakunnalla Helsingissä ja Oulussa. Yhteensä Taloushallintoliitto järjestää vuosittain yli 50 erilaista kurssia tai koulutuspäivää.

Kirjanpitoimistojen liitto r.y. ryhtyi julkaisemaan omaa lehteä vuonna 1979. Lehden nimeksi annettiin Tilisanomat. Lehden kustantajaksi liitto perusti vuonna 1980 erillisen

osakeyhtiön, Suomen Tilitoimistojen Palvelu Oy, jonka nimi vuonna 2005 liiton nimenmuutoksen yhteydessä muutettiin Taloushallintoliiton Julkaisut Oy:ksi. Liiton jäsenpalveluna kaikki jäsentilitoimistot saavat lehden jäsenmaksua vastaan. Lisäksi lehdellä on runsaasti ulkopuolisia tilaajia, Tilisanomien levikki vuonna 1983 oli 3 084 kappaletta, ja levikki ylitti 10 000 rajan vuonna 2000. Vuonna 2005 levikki oli jo 11 185 kappaletta. Perinteisen paperisen lehden rinnalle Tilisanomat sai sähköisen lehden loppusyksystä 2005 internetosoitteessa www.tilisanomat.fi.

2.3 Tili-instituuttisäätiön syntyminen ja auktorisointijärjestelmän kehittyminen

2.3.1 Tili-instituuttisäätiön synty

Kirjanpitotoimistojen Liitto r.y:n perustaminen lähti liikkeelle alalla virinneestä keskustelusta tilitoimistojen auktorisoinnista. Perustettaessa liittoa sääntöihin 10.6.1968 otettiin omaksi kohdakseen se, että yhdistys pyrkii tarkoituksensa toteuttamiseksi jäsenkirjanpitotoimistojensa auktorisoimiseen. Syyskuussa 1976 liiton hallitus asetti auktorisointitoimikunnan, joka laati ”KHK-kirjanpitäjä” -työnimellä mallisäännöt. Asiaa edistettiin monin tavoin. Verohallinnossa puollettiin auktorisointia, mutta kannatettiin lain säätämistä asiasta. Eduskunnassa taas ei katsottu lain säätämisellä olevan kiirettä. Keskuskauppakamari oli puolestaan asettanut oman työryhmän, jossa liittokin oli edustettuna. Asian käsittelyssä ilmeni kuitenkin ongelmia kauppakamarilaitoksessa. Kyse ei ilmeisesti kuitenkaan ollut asian sisällöstä vaan menettelytavoista. (Väyrynen 1988, 20)

Lopulta liitto päätyi vuonna 1979 perustamaan Tili-instituuttisäätiön, jonka tarkoituksena on edistää laskentatoimen ja taloushallinnon kehittämistä ja alan ammattitutkinnon suorittamista sekä siihen liittyvää valmennustoimintaa. Säätiön peruspääomaksi laitettiin 150 000 markkaa. Säätiön sääntöjen yhdeksännen pykälän mukaan säätiön hallitus voi kutsua asiantuntijoita eri toiminnan alueille. Asiantuntijaeliminä voivat olla esimerkiksi KLT-lautakunta ja tutkintovaliokunta. (Tili-instituuttisäätiö 1979, säännöt 9 §)

2.3.2 KLT-lautakunta ja KLT-tutkinnon kehitys

KLT-lautakunta sai nimensä liitossa vuonna 1977 valmisteltujen mallisääntöjen mukaan. Lyhenne tulee suunnitellusta nimestä ”Keskuskauppakamarin laskentatoimen tutkintalautakunta”. Myöhemmin kauppakamarilaitoksen jäätyä sivuun annettiin lyhenteelle uusi merkitys: ”kirjanpidon ja laskentatoimen tutkinto”. KLT-tutkinnon ja auktorisoinnin takeeksi haluttiin mahdollisimman arvovaltainen KLT-lautakunta. Jo ensimmäisen lautakunnan kokoonpano vastasi näitä odotuksia: puheenjohtajana toimi teollisuusneuvos Arvi Pappinen kauppa- ja teollisuusministeriöstä, varapuheenjohtajana rehtori Paavo Tuukkanen Jyväskylän kauppaoppilaitoksesta, jäsenenä toimitusjohtaja Waldemar Buhler Suomen Yrittäjien Keskusliitosta, kiinteistöneuvos Yrjö Ensio, pääjohtaja Lauri Honkavaara verohallituksesta, revisiöneuvos Tenho Kokkonen, rehtori Jarmo Kärmeniemi Hämeenlinnan kauppaoppilaitoksesta, rehtori Caj-Gunnar Lindström Handelshögskolan vid Åbo Akademista, toimitusjohtaja Aatto Pusa, PKT-säätiön toiminnanjohtaja Erkki Tietäväinen, apulaisjohtaja Jukka Tikkanen Keskuskauppakamarista ja professori Jaakko Voipio Helsingin kauppakorkeakoulusta sekä sihteerinä liiton toiminnanjohtaja ja Tili-instituuttisäätiön asiamies Antero Salminen. (Väyrynen 1988, 21)

KLT-lautakunnan kokoonpano on säilynyt erittäin arvovaltaisena. Lautakunnan puheenjohtajana toimii verohallituksen pääjohtaja Jukka Tammi ja varapuheenjohtajana professori Jarmo Leppiniemi Helsingin kauppakorkeakoulusta. Jäsenet tulevat elinkeinoelämän järjestöistä ja kauppa- ja teollisuusministeriöstä sekä korkeakouluista ja yrityksistä.

Auktorisoinnin ensiaskeleena Tili-instituuttisäätiö järjesti vuonna 1980 ensimmäisen KLT-tutkinnon. Tutkinto järjestetään edelleen samoin kuin silloin; KLT-lautakunta hyväksyy hakemusten perusteella tutkintoon osallistuvat, päättää tutkinnon suuntaviivoista ja hyväksyy tulokset. Tutkintovaliokunta, joka koostuu pääosin korkeakoulujen ja ammattikorkeakoulujen, aluksi kauppaoppilaitosten, opettajista, laatii ja tarkastaa kysymykset. Käytännön järjestelyistä huolehtii Tili-instituuttisäätiön asiamies yhteistyössä Taloushallintoliiton henkilökunnan kanssa.

KLT-tutkintoa kehitetään jatkuvasti. KLT-lautakunnan tutkintovaliokunta kokoontuu vuosittain useita kertoja suunnittelemaan ja toteuttamaan tutkintoa. Tili-instituutisäätiön hallitus, samoin kuin KLT-lautakunta, pyrkii huolehtimaan KLT-tutkinnon arvostuksen säilyttämisestä pitämällä tutkinnon vaatimustason korkeana. Tämän tavoitteen mukaisesti tutkinnon pääsyvaatimuksia kiristettiin vuodesta 1999 alkaen. Tähän vaikutti omalta osaltaan myös merkonomitutkinnon muutos ja ammattikorkeakoulujen syntyminen 1990-luvun alussa. Jatkossa säätiön hallituksen ja KLT-lautakunnan haasteellisimpia tehtäviä on peruskoulutusvaatimuksia kehittäessään ottaa huomioon korkeakoulujen uudistuvat ja monilta osin jo uudistuneet tutkintorakenteet.

Toistaiseksi voimassa olevien, Tili-instituutisäätiön hallituksen 26.8.2002 hyväksymien, KLT-kirjanpitäjien ja auktorisoitujen tilitoimistojen sääntöjen mukaan Tili-instituutisäätiö voi hyväksyä KLT-kirjanpitäjäksi taloushallinnon tehtäviä hoitavan henkilön, joka on säännöissä mainituin tavoin perehtynyt alaan sekä suorittanut säätiön järjestämän tutkinnon. Vuosittain järjestettävään tutkintoon hyväksyttävän henkilön tulee olla rehellinen ja hyvämaineinen ja hallita itseään ja omaisuuttaan. Sääntöjen mukaan tutkintoa suorittamaan voidaan hyväksyä henkilö, jolla on

- 1) kauppatieteiden maisterin tai vastaava korkeakoulututkinto, jossa on laskentatointa tai sen lähiainetta vähintään aineopintojen verran. Työkokemusta on oltava vähintään kaksi vuotta.
- 2) kauppatieteiden kandidaatin tutkinto tai vastaavantasoinen muu tutkinto, jossa on laskentatointa tai sen lähiainetta vähintään aineopintojen verran, taikka tradenomin tutkinto tai vastaavantasoinen tutkinto, jossa on suuntautumisvaihtoehtona laskentatoimi tai taloushallinto. Työkokemusta on oltava vähintään kolme vuotta.

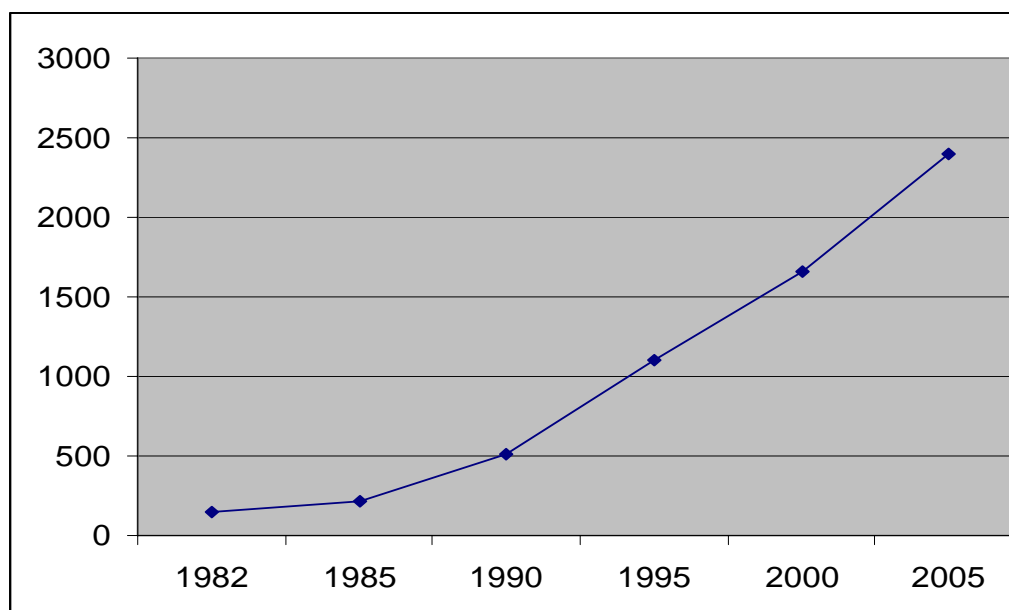
Siirtymäsäännösten mukaisesti vuoteen 2005 saakka tutkintoa suorittamaan hyväksyttiin myös merkonomitutkinnon tai vastaavan tutkinnon suorittanut henkilö, jolla oli viiden vuoden työkokemus.

Sääntöjen kahdeksannen pykälän mukaan edellytykset täyttävälle, tutkinnon suorittaneelle kirjanpitäjälle Tili-instituutisäätiö antaa KLT-kirjan, mikä oikeuttaa hänet ammattia harjoittaessaan käyttämään nimensä yhteydessä nimitystä KLT-kirjanpitäjä tai lyhennettä KLT. KLT-kirja on voimassa kolme vuotta ja se voidaan uusida, mikäli

hakija edelleen täyttää sen saamiselle asetetut edellytykset. Lisäksi yhdeksännessä pykälässä kirjan uusimisen edellytyksenä mainitaan vielä osallistuminen ylläpitokoulutukseen. Tilitoimiston kirjanpitotoiminnasta vastaavana KLT-kirjanpitäjänä toimivan tulee osallistua vähintään yhdeksään hyväksyttävään koulutuspäivään kolmen vuoden raportointijakson aikana. Muuna kuin tilitoimiston vastaavana hoitajana toimivalle KLT-kirjanpitäjälle riittää kuusi koulutuspäivää raportointijakson aikana. (Tili-instituuttisäätiön hyväksymien KLT-kirjanpitäjien ja auktorisoitujen tilitoimistojen säännöt 2002)

KLT-tutkinto on saavuttanut suuren suosion laskenta-alan ammattilaisten keskuudessa. Niin kirjanpitäjät kuin työnantajatkin arvostavat tutkintoa. Tilitoimistojen rekrytointi-ilmoituksissa mainitaan usein KLT-tutkinto osoituksena hakijan ammattitaidosta. Monet työelämälähtöiset aikuiskouluttajat, kuten MJK-instituutti, Kauppakamari-instituutti, aikuiskoulutuskeskukset ja korkeakoulujen täydennyskoulutusosastot sekä avointa yliopisto-opetusta järjestävät yksiköt tarjoavat eripituisia valmennuskursseja KLT-tutkintoon valmistautuville. Valmennuskurssit ovat monipuolisia, ja ne kouluttavat vuosittain suuren joukon taloushallintoalan ammattilaisia. Kurssit kouluttavat myös sellaisia henkilöitä, jotka haluavat syventää tietojaan, vaikka eivät olisi osallistumassa itse tutkintoon.

Kuviossa 4 on esitetty KLT-kirjanpitäjien lukumäärän kehitys KLT-järjestelmän alusta asti. On kuitenkin huomioitava, että kaikki KLT:t eivät työskentele tilitoimistoissa. Osa heistä on opetustehtävissä ja osa työskentelee kirjanpitäjänä tai laskenta- tai talouspäällikköinä yrityksissä. Tammikuussa 2006 voimassa oleva KLT-kirja oli 2368 henkilöllä. Hiukan yli puolet KLT-kirjanpitäjistä työskentelee Taloushallintoliiton jäsenoimistoissa. (KLT-rekisteri 2006).

Kuvio 4 KLT -kirjanpitäjien lukumäärän kehitys vuodesta 1982 vuoteen 2005 (KLT-rekisteri)

2.3.3 Tilitoimistojen auktorisointijärjestelmän kehitys ja tilitoimistojen valvonta

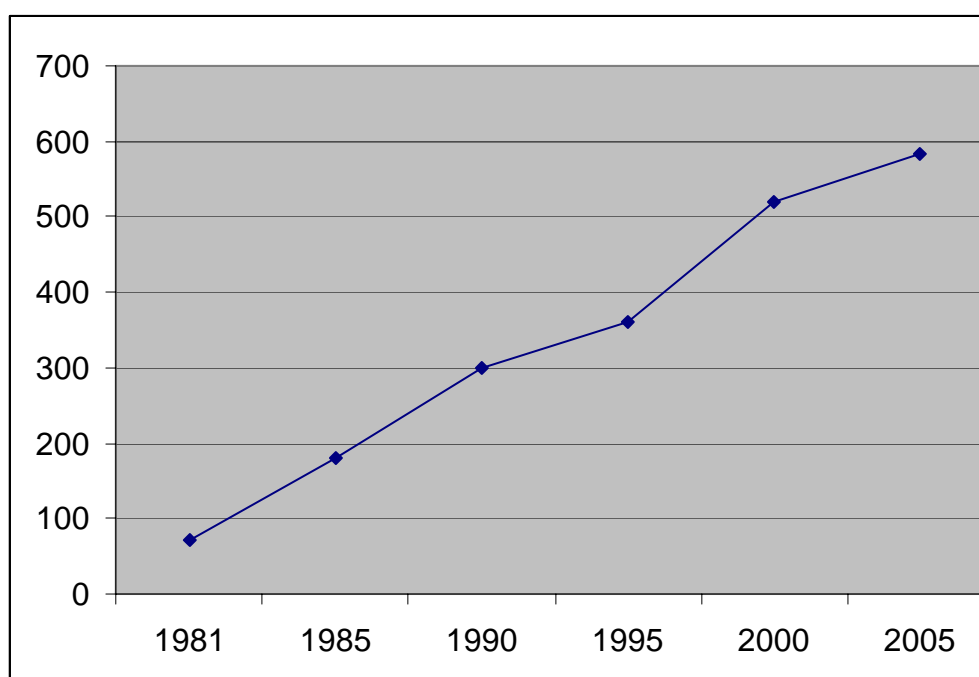
KLT-tutkinnon järjestäminen ja riittävä määrä tutkinnon suorittaneita olivat edellytyksenä tilitoimistojen auktorisoinnille. Tili-instituutisäätiön 26.8.2002 päivittämien KLT-kirjanpitäjien ja auktorisoitujen tilitoimistojen sääntöjen 11–13 pykälien mukaan auktorisoidulle tilitoimistolle asetetaan seuraavat vaatimukset:

Auktorisoidulla tilitoimistolla tulee olla riippumaton asema, ja sillä tulee muutoinkin olla hyvät valmiudet toimeksiantojen hoitamiseen. Tämän vuoksi edellytetään, että

- 1) auktorisoitava yritys harjoittaa päätoimialanaan tilitoimistotoimintaa,
- 2) toimiston omistaja on vakavarainen,
- 3) *toimiston kirjanpito toiminnan vastaavana hoitajana on KLT- kirjanpitäjä,*
- 4) toimistolla muutenkin on riittävä kokemus sekä
- 5) toimiston omistaja alistuu säätiön valvontaan ja toiminnan tarkastuksiin.

Tili-instituutisäätiö hyväksyy hakemuksesta vaatimukset täyttävän toimiston auktorisoiduksi tilitoimistoksi ja antaa tästä osoitukseksi auktorisointikirjan. Auktorisoitu tilitoimisto voi nimensä yhteydessä käyttää mainintaa auktorisoitu tilitoimisto. (Tili-instituutisäätiö, auktorisointisäännöt 2002, 11–12 §)

Lokakuussa 1980 järjestettyyn ensimmäiseen KLT-tutkintoon osallistui lähes puolet liiton vastuunalaisista johtajista ja saman verran toimistojen kirjanpitohenkilöstöä. Tämä mahdollisti jo seuraavana vuonna tilitoimistojen auktorisoinnin aloittamisen. Vuonna 1981 liiton 228 jäsenoimistosta 72 auktorisoitiin. Tiukoista vaatimuksista huolimatta auktorisointi oli useimpien liiton jäsenoimistojen tavoitteena ja kuten kuviosta 5 ilmenee, ensimmäisten kymmenen vuoden kuluessa jo 300 tilitoimistoa oli saanut auktorisoinnin. Tästä kymmenen vuoden kuluttua, vuonna 2000, oli jo ylitetty 500 auktorisoidun toimipaikan määrä.

Kuvio 5 Auktorisoitujen tilitoimistojen toimipaikkojen lukumäärän kehitys vuodesta 1981 vuoteen 2005 (Jäsenrekisteri)

Taloushallintoliitto on valvonut jäsenoimistojaan historiansa alusta asti. Valvonnan toteuttavat tehtävään koulutetut toimistotarkastajat, jotka pääsääntöisesti ovat liiton jäsenoimistojen tehtävään soveltuvia edustajia ja samalla usein myös HTM- tai KHT-tilintarkastajia. Tarkastukset toteutetaan pääsääntöisesti viiden vuoden välein tehtävin tarkastuskäynnein. Liiton tarkastuslautakunta ja toimistotarkastajat noudattavat tarkastuksissa liiton hallituksen 14.4.2003 hyväksymää ”Hyvää tilitoimistotarkastustapaa”. Tilitoimistotarkastuksen tavoitteena on selvittää

Taloushallintoliiton jäsenedellytysten täytyminen. Mikäli tarkastuksen kohteena on auktorisoitu tilitoimisto, tarkastetaan samalla auktorisointiedellytysten täytyminen. (Hyvä tilitoimistotarkastustapa 2003)

2.4 Hyvän tilitoimistotavan kehittyminen

Hyvä tilitoimistotapa on Taloushallintoliiton jäsenistöä sitova ammattieettinen ohjeistus. Se on hyvään tilintarkastustapaan rinnastettavaa tapaoikeutta, joka tosin ei perustu lakiin, niin kuin hyvä tilintarkastustapa tai hyvä kirjanpito tapa. Hyvä tilitoimistotapa edellyttää tilitoimiston noudattavan ammatillista huolellisuutta sekä niin ammatillisesti kuin eettisesti hyväksyttäviä periaatteita. Hyvää tilitoimistotapaa kehitetään jatkuvasti alan vaatimusten muuttuessa. (Välimäki)

Ensimmäinen Kirjanpitotoimistojen Liitto r.y:n jäsenilleen laatima suositus hyvästä tilitoimistotavasta annettiin koekäyttöön vuonna 1988. Suositus sisältyi julkaisuun, johon oli koottu myös liiton aiemmin antamat suositukset tase-erittelyjen ja liitetietojen laatimiseksi sekä tilinpäätöksen suunnittelemiseksi. (Väyrynen, 33) Tämä ensimmäinen versio hyvästä tilitoimistotavasta oli hyvin yksityiskohtainen tilitoimistoille tarkoitettu ohjeistus. Ohjeistukseen oli saatu vaikutteita eettisestä säännöstä, jonka Ruotsin vastaava järjestö Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF) esitti vuonna 1986 jäsenilleen koekäyttöön.

Kirjanpitotoimistojen Liitto r.y:n jäsenkokouksen 7.6.1998 hyväksymässä, päivitetystä hyvästä tilitoimistotapa – suosituksesta korostettiin laillisuutta, riippumattomuutta ja toiminnan suunnitelmallisuutta sekä asiantuntijuutta. Tilitoimistojen suositeltiin tekevän kirjalliset toimeksiantosopimukset ja näin saattavan asiakassopimukset alan uusien yleisten sopimusehtojen KL96 piiriin. Yhdeksänkymmentäluvun vahingonkorvausoikeudenkäynnit niin tilitoimistoja kuin tilintarkastajiakin vastaan johtivat varovaisuuteen sekä yleisten sopimusehtojen että hyvän tilitoimistotavan päivittämisessä. Kirjallisesta hyvästä tilitoimistotapa -suosituksesta tehtiin lyhyt, ja suosituksessa vältettiin antamasta liian yksityiskohtaisia ohjeita.

Kaksituhattaluvulle tultaessa useissa tilitoimistoissa oli jo käytössä toimivat laatujärjestelmät, ja henkilökunnan koulutustaso mm. KLT-kirjanpitäjien määrän lisääntyessä noussut huomattavasti. Noin kymmenellä prosentilla jäsenoimistoista oli laatusertifikaatti tai tähän liittyvä työ meneillään. Noin puolella jäsentiltoimistoista oli vapaamuotoisempi laatujärjestelmä joko jo käytössä tai rakenteilla (Jäsenkysely 2001). Jäsentarkastuksissa ilmenneiden laatu poikkeamien vähentämiseksi Taloushallintoliiton hallitus päätyi jälleen kerran täsmentämään omaa ohjeistustaan kehittämällä hyvää tilitoimistotapaa. Varsinaiseen tilitoimistojen laatu käsikirjaan johtava kehittämistyö nähtiin jokaisen jäsenyrityksen omaksi asiaksi, mutta hyvään tilitoimistotapaan päätettiin sisällyttää laatu käsikirjan tyyppinen runko, johon liittyy useita mallilomakkeita.

Liiton jäsenkokouksen 13.6.2005 hyväksymän Hyvän tilitoimistotavan mukaan tilitoimiston tulee huolehtia mm. siitä, että sillä on riittävä asiantuntemus ja voimavarat toimeksiantojen hoitamiseen. Tilitoimiston tulee toimia hyvät kollegiaaliset suhteet ja alan arvostus huomioiden. Tilitoimiston asiakassuhdetoiminnan ja tiedottamisen on oltava luottamusta herättävää. Hyvä tilitoimistotapa kiinnittää huomiota myös toiminnan laadun varmistamiseen, dokumentointiin, luottamuksellisuuteen ja tietoturvaan sekä toimitilojen ja työvälineiden soveltuvuuteen. Lisäksi toimeksiantojen hoitamista on ohjeistettu monin tavoin. Hyvä tilitoimistotapa sisältää myös vaatimuksen noudattaa soveltuvin osin liiton antamaa Hyvä tilinpäätöstapa -suositusta, joka sisältää lähinnä pienille kirjanpitovelvollisille tarkoitettuja tilinpäätösohjeita ja esimerkkejä. Toimeksiantosopimukset tulee tehdä kirjallisina, mikäli suulliseen sopimukseen ei ole erityistä syytä. Liitto on myös päivittänyt alan yleiset sopimusehdot KL2004.

Jäsenkokouksessa 13.6.2005 Taloushallintoliiton sääntöihin lisättiin jäsenten velvollisuus noudattaa hyvää tilitoimistotapaa. (Jäsenkokouksen 13.6.2005 pöytäkirja) Aiemmin hyvä tilitoimistotapa oli enemmänkin suositusluonteinen ohje, jonka noudattamatta jättämisellä ei ollut jäsenelle suoranaisia seuraamuksia. Nykyisin Liiton jäsenvalvonnassa kiinnitetään entistä tarkemmin huomiota Hyvän tilitoimistotavan noudattamiseen. Vakavat laiminlyönnit voivat johtaa auktorisoinnin peruuttamiseen ja jäsenen erottamiseen.

2.5 Yleisten sopimusehtojen kehitys

Taloushallintoliiton jäsenpalveluihin kuuluu erilaisten tilitoimistotyötä helpottavien apuvälineiden kuten opaskirjasten ja lomakepohjien laatiminen. Liitolla on mm. oma toimeksiantosopimuslomake tilitoimiston ja asiakkaan välisen toimeksiantosopimuksen tekemiseksi. Sopimuslomakkeen osaksi on liitetty liiton hallituksen ja myöhemmin myös jäsenkokouksen hyväksymät Yleiset sopimusehdot. Kesäkuussa 1993 hyväksytyissä Yleisissä sopimusehdoissa määritellään tilitoimiston velvollisuudet ja vastuu, päämiehen velvollisuudet ja vastuu sekä sopimuksen lakkaamiseen liittyvät asiat. Silloisten Yleisten sopimusehtojen mukaan tilitoimiston tuli suorittaa kirjallisessa sopimuksessa yksilöidyt tehtävät huolellisesti ja asiantuntemuksella päämiehen etu huomioon ottaen voimassa olevaa lainsäädäntöä ja hyvää kirjanpitoa noudattaen. Tilitoimiston tuli ilmoittaa päämiehelle aineistossa havaitsemistaan virheistä, puutteista ja lainvastaisuuksista. Tilitoimisto vastasi aiheuttamistaan vahingoista ja oli velvollinen ylläpitämään vastuuvakuutusta. Päämiehen tuli omalta osaltaan huolehtia velvoitteestaan kuten esimerkiksi suorittaa oma osuutensa kirjanpitoon liittyvistä valmistelutehtävistä ja toimittaa aineisto lain ja sopimuksen mukaisesti hyvissä ajoin. Päämies oli itse vastuussa vahingosta, joka johtui hänen vastuullaan olleen aineiston puutteista ja virheistä sekä muusta myötävaikutuksen puutteesta. (Yleiset sopimusehdot 1993)

Yhdeksänkymmentäluvulla vahvistettiin uudet, entisiä huomattavasti laajemmat *yleiset sopimusehdot KL96*. Uusissa yleisissä sopimusehdoissa korostettiin luottamuksellisuutta ja salassapitoa. Osapuolten tehtävät ja vastuut lueteltiin hyvin yksityiskohtaisesti. Ehtoihin kirjoitettiin auki mm. asiakkaan vastuu omasta kirjanpidostaan ja veroistaan. Tärkeimpänä muutoksena edellisiin ehtoihin oli tilitoimiston vahingonkorvausvelvollisuuden rajoittaminen palkkion 12-kertaiseen määrään kuitenkin enintään 8 400 euroon yhdessä vahinkotapahtumassa. Riitaisuusien ratkaiseminen tapahtui viime kädessä välimiesmenettelyssä. (Yleiset sopimusehdot KL96)

Vuosituhanen alussa nähtiin jälleen tarpeelliseksi päivittää alan yleiset sopimusehdot. *Yleisiin sopimusehtoihin KL 2004* otettiin mukaan rahanpesulainsäädännön edellyttämä asiakkaalta tarkistettavia perustietoja koskeva kohta, palkanlaskennan osuutta

tarkennettiin ja laajennettiin ja lisättiin uudet sähköistä viestintää ja etäkäyttöä koskevat sopimusehdot. Korvauskattoa korotettiin 10 000 euroon ja samalla kytkeä palkkion määrään poistettiin. KL 2004-ehdot sisältävät myös rekrytointirajoituksen ja erimielisyyksien ratkaisupalikoimaan lisättiin sovittelumenettelymahdollisuus. (Yleiset sopimusehdot KL 2004)

3 EMPIIRISEN OSAN TOTEUTUS JA TUTKIMUSTULOKSET

3.1 Empiirisen osan toteutus

3.1.1 Aineisto

Suomen Taloushallintoliitto ry seuraa jäsentiltoimistojensa kehitystä kahden vuoden välein tehtävin jäsentutkimuksin. Tutkimukset on toteutettu siten, että liiton hallituksen jäsenpalvelutyöryhmä yhdessä liiton toimiston tutkimusvastaavan kanssa on käynyt läpi edellisen tutkimuksen kysymykset, poistanut turhiksi osoittautuneet kysymykset ja mahdollisesti lisännyt uusia ajankohtaisia kysymyksiä. Lopullisen kysymyksenasettelun on tehnyt Taloustutkimus Oy, joka on myös analysoinut tutkimustulokset. Pyrkimyksenä on ollut säilyttää kysymykset mahdollisimman samanlaisina tutkimuksesta toiseen, jotta tulokset olisivat vertailukelpoisia. Liiton säännöt edellyttävät jäsenoimistojen alistuvan valvontaan. Jäsentutkimus on osa jäsenvalvontaa, ja jäsenoimistot vastaavatkin kyselyyn kiitettävästi. Lähes 90 prosenttia jäsenistä palauttaa vastauksensa niin hyvissä ajoin, että ne ehtivät mukaan Taloustutkimus Oy:n yhteenvetoon. Tämän tutkielman aineistona on käytetty vuosien 1993, 1995, 1997, 1999, 2001, 2003 ja 2005 jäsenkyselyiden yhteenvetotietoja. Aikaisemmat kyselyt eivät sisältäneet tiltoimiston palveluita koskevia kysymyksiä.

Jäsenkyselyn yhteenvetotiedot sisältävät tietoja mm. tiltoimistojen liikevaihdosta, muista tunnusluvuista, henkilöstöstä, asiakkaista, laskutuksesta, työmenetelmistä ja

tietotekniikasta. Tuloksia on tarkasteltu tilitoimiston sijainnin ja koon mukaan. Tilitoimiston sijainti perustuu vanhaan läänijakoon. Koon vaikutusta on tarkasteltu jakaen tilitoimistot yhdestä kahteen henkeä työllistäviin, kolmesta neljään henkeä työllistäviin, viidestä yhdeksään henkeä työllistäviin ja yli yhdeksän henkeä työllistäviin tilitoimistoihin.

Taloushallintoliitto palvelee jäseniään kokoamalla erilaisin tutkimuksin myös muunlaista tietoa toimialasta. Vuonna 1992 toteutettiin laaja tilitoimistojen asiakastutkimus, joka pääosin toistettiin vuonna 1996. Tutkimusten käytännön toteutuksesta vastasi Psyko-Sosiologinen Tutkimuslaitos Oy. Liiton jäsenoimistoista 64 osallistui tutkimukseen vuonna 1992. Osallistuneiden tilitoimistojen kokojakauma ei noudatellut liiton jäsenkunnan vastaavaa. Pienet toimistot ovat tutkimusaineistossa aliedustettuina, vastaavasti suurimmilla toimistoilla on huomattava yliedustus. Vuoden 1996 tutkimukseen osallistui 17 toimistoa, joista seitsemän oli mukana jo vuoden 1992 projektissa. Vuoden 1992 tutkimukseen osallistuneet jäsenoimistot jakoivat asiakkailleen 55 asteikkokysymyksestä koostuvan kyselylomakkeen. Lomakkeita palautui 2 459 kappaletta. Palautusprosentti oli noin 38 prosenttia. Tutkimuslaitos analysoi tulokset ja toimitti ne tutkimukseen osallistuneille tilitoimistoille. Taloushallintoliitolle laadittiin yhteenveto tutkimustuloksista.

Hyvin samankaltaisin menetelmin toteutettiin vuonna 2005 tilitoimistojen asiakastyytyväisyystutkimus, jonka toteutuksesta vastasi Promenade Research Oy yhdessä Taloushallintoliiton kanssa. Projektiin osallistui 86 Taloushallintoliiton jäsenoimistoa 48 paikkakunnalta. Kysely sisälsi 67 asteikkokysymystä, joitakin monivalinta- ja avokenttäkysymyksiä. Vastauksia saatiin 2 830. Vastausprosentti oli noin 30 prosenttia. Keväällä 2006 liitto järjesti yhdessä Promenade Research Oy:n kanssa huomattavasti edellä esiteltyjä tutkimuksia suppeamman auktorisoituja tilitoimistoja koskevan tutkimuksen. Tutkimuksessa selviteltiin yrityksiltä ja TE-keskuksilta tilitoimistojen valintaa, auktorisoinnin tuntemista ja merkitystä sekä tilitoimistosuhteen odotuksia. Tämän tutkielman empiirisen osan tutkimusaineistona on käytetty Taloushallintoliiton jäsentutkimusten yhteenvetotietojen lisäksi kaikkia kolmea liiton toteuttamaa asiakastutkimusta sekä jonkin verran myös viimeisintä auktorisoituja tilitoimistoja koskevaa tutkimusta. Viimeiseen, kilpailijoita koskevaan kappaleeseen on kerätty aineistoa eri yritysten internetkotisivuilta.

3.1.2 Valitut muuttajat ja käytännön toteutus

Tutkielman tarkoituksena on selvittää tilitoimistoalan kehitystä Suomessa. Erityisen kiinnostuksen kohteena tässä tutkielmassa on erikokoisten tilitoimistojen kehitys. Suomen Taloushallintoliitto ry:n jäsentutkimuksissa toisena muuttujana käsitelty maantieteellinen sijainti rajataan tutkimuksen ulkopuolelle. Tilitoimistojen kehitystä vuodesta 1993 vuoteen 2005 tarkastellaan sekä taloudellisten tunnuslukujen että aineellisten ja aineettomien voimavarojen avulla. Taloudellisista tunnusluvuista liikevaihto henkeä kohti on toimialalla yleisesti käytetty tunnusluku. Lisäksi tarkastellaan toiminnan kannattavuutta. Henkilöstön osalta tarkastellaan peruskoulutustason muutoksia erityisesti pienissä ja isoissa tilitoimistoissa sekä esimiesasemassa olevien henkilöiden lisätutkimusten kehitystä. Aineellisista voimavaroista ei jäsentutkimuksissa ole ollut euromääräisiä kysymyksiä. Sähköisten menetelmien käyttöönoton kehittyminen on tämän tutkielman kannalta merkittävä kysymys. Lisäksi tarkastellaan asiakasrakenteen ja palveluiden kehittymistä. Tilitoimistoalan kehitystä tarkastellaan myös Taloushallintoliiton jäsenilleen järjestämien asiakastutkimusten avulla. Tämän tutkielman kannalta asiakassuhteen syntyä ja tilitoimiston suosittelua koskevat kysymykset ovat mielenkiintoisimpia. Jäsentutkimusten yhteenvedotiedoista on kerätty keskiarvotietoja eri vuosilta koska varhaisimmissa yhteenvedotiedoissa ei ole käytetty muita tunnuslukuja kuten esimerkiksi mediaania. Tarkastelu on erityisesti kohdistettu muutoksiin erikokoisissa tilitoimistoissa. Tuloksia esitellään taulukoiden ja kaavioiden avulla, milloin se tietojen vertailukelpoisuuden tai kehityksen suunnan osoittamisen kannalta on järkevää.

3.2 Tilitoimistotoiminnan kehitys

3.2.1 Tilitoimistojen koon kehitys

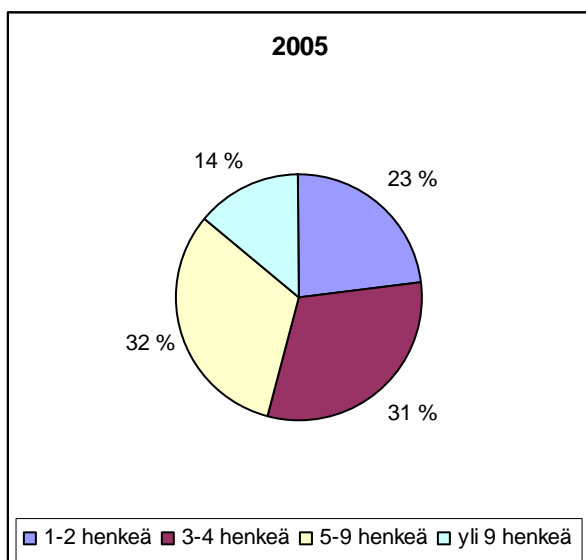
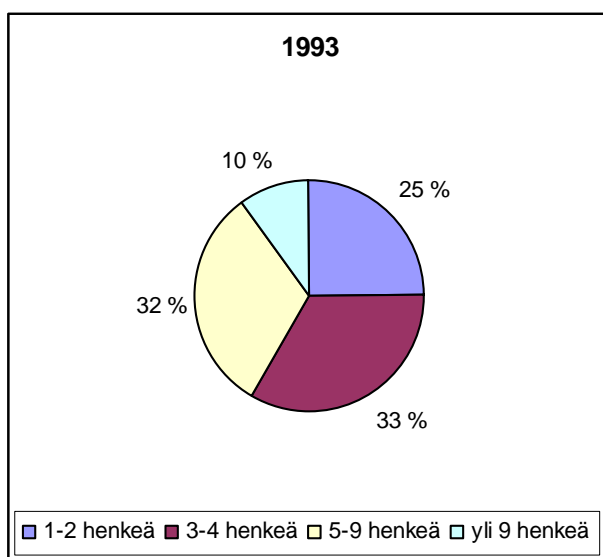
Marja Toivonen on koonnut mm. tilastokeskuksen tietojen pohjalta Taloushallinnon palvelut – toimialaraporttiin 2005 tietoja alan yritysten kehityksestä vuodesta 1993 vuoteen 2003. Raportin mukaan kirjapitopalveluiden henkilöstömäärä kasvoi tuona aikana 3 164 henkilöllä, ja suhteellinen kasvu oli 55 %. Voimakkainta kasvu oli laman jälkeisinä vuosina 1995 ja 1996. Vuonna 2003 kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluiden

henkilöstömäärä oli kaiken kaikkiaan 8 906 henkeä ja toimipaikkojen lukumäärä oli 3999 kappaletta. (Toivonen 2005). Suomen virallisen tilaston mukaan vuonna 2004 kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluiden toimialalla työskenteli 8 867 henkeä ja toimipaikkoja oli 4 089 (Tilastokeskus, Yritykset 2006). Tilitoimistoissa työskentelee näin ollen keskimäärin 2,2 henkeä. Taulukon 1 mukaan noin 90 prosenttia tilitoimistoista kuuluu edelleen pienimpään, alle neljä henkeä työllistävään kokoluokkaan. Niiden osuus alan koko liikevaihdosta on kuitenkin laskenut jo alle 50 prosenttiin.

Kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelu	toimipaikat määrä	%	henkilöstö määrä	%	osuus liikevaihdosta %
1-4 henkilöä	3576 (3524)	89,4 (90,1)	4557 (4715)	51,2 (55,2)	49,1 (51,2)
5-9 henkilöä	291 (292)	7,3 (7,5)	1789 (1819)	20,1 (21,3)	16,7 (19,1)
10-19 henkilöä	97 (66)	2,4 (1,7)	1259 (863)	14,1 (10,1)	12,2 (9,6)
20 tai enemmän	35 (29)	0,9 (0,7)	1301 (1143)	14,6 (13,4)	22,0 (20,1)
yhteensä	3999 (3911)	100 %	8906 (8540)	100 %	100 %

Taulukko 1: Kirjanpitopalvelujen toimipaikat, henkilöstö ja osuus liikevaihdosta vuonna 2003 (sulussa 2000) toimipaikkakoon mukaan (Toivonen, Taloushallinnon palvelut toimialaraportit 2002 ja 2005)

Suomen Taloushallintoliitto ry:n jäseninä vuonna 2003 oli edellä mainituista toimipaikoista 673 kpl. Henkilöstöä niissä oli yhteensä 3 903 henkeä eli 44 % alan koko henkilöstöstä. Liiton jäsenoimistoissa työskentelee keskimäärin 5,8 henkeä, mikä on huomattavasti alan keskimääräistä korkeampi luku. Liiton jäseninä oli vuonna 2003 kahdenkymmenen ja sitä isomman toimipaikan tilitoimistoista 68 %, kymmenestä yhdeksääntoista hengen toimipaikoista 52 %, viidestä yhdeksään henkilön toimipaikoista 55 %, ja yhdestä neljään hengen toimipaikoista 9 %. (Taloushallintoliitto, jäsenrekisteri).

Kuvio 6 Taloushallintoliiton jäsenoimistojen koko vuosina 1993 ja 2005

Kuvion 6 mukaisesti liiton jäsenoimistojen koko on kasvanut entisestään. Tämä johtuu lähinnä voimakkaasta keskittymisestä kaksituhattaluvun puolella. Jäsentilitoimistot ovat ostaneet sekä toisia jäsenoimistoja että jäsenyyden ulkopuolella olleita tilitoimistoja. Yritysjärjestelyjen lopputuloksena Suomeen on syntynyt neljä suurta kotimaista tilitoimistokonsernia. Näiden henkilöstömäärät olivat huhtikuussa 2006 yritysten omien internetsivujen mukaan seuraavat:

Pretax Oy	660 henkeä (www.pretax.fi 8.6.2006)
Talenom Oy	170 ” (www.talenom.fi 8.6.2006)
IA Rantalainen Oy	120 ” (www.rantalainen.fi 6.5.2006)
Teemuaho Oy	110 ” (www.teemuaho.fi 8.6.2006)

Yksittäisistä jäsenoimistoista suurin on Oy Visma Services Infocon Ab Helsingistä, jolla on noin 60 työntekijää. Yhtiö kuuluu Pohjoismaiden suurimpaan taloushallintopalveluiden ketjuun, Visma Services -ryhmään. (www.vismaservices.fi 6.5.2006) Muut isot jäsentiltoimistot ovat kooltaan 20–50 hengen yrityksiä, ja ne sijaitsevat eripuolilla Suomea mm. Lahdessa, Tampereella, Oulussa, Joensuussa, Vaasassa, Turussa, Hyvinkäällä, Helsingissä ja Maarianhaminassa.

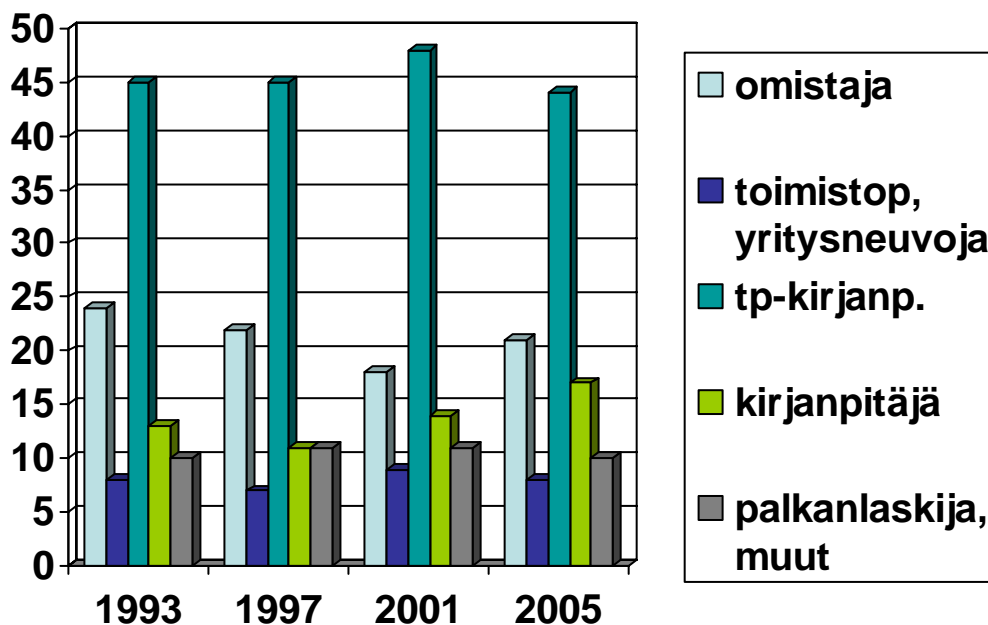
Suurin tiltoimistokonserni Pretax on laajentanut toimintaansa Suomen rajojen ulkopuolelle. Vuonna 2001 Pretax osti 14 prosenttia norjalaisen tiltoimiston Kvestorin osakekannasta, ja huhtikuussa 2006 se lisäsi osuuttaan puoleen Kvestorista. Pretax-konsernin liikevaihto on noin 37 miljoonaa euroa ja Kvestorin hieman alle kymmenen miljoonaa euroa. Toimitusjohtaja Asko Schreyn mukaan Pretax aikoo lähivuosina hankkia osuuksia myös muista ulkomaisista tiltoimistoista, tarkoituksena on saada yli kolmasosa Pretaxin liikevaihdosta ulkomailta. Pretaxin lisäarvo ulkomaisille yrityksille tulee suunnitelman mukaan olemaan sähköiset järjestelmät, joilla uskotaan saavutettavan mittavia kustannussäästöjä. Konsernin tavoitteena on vuoteen 2010 mennessä saavuttaa 100 miljoonan euron liikevaihto ja pörssilistautuminen. (Taloussanomien 27.4.2006)

Muutama suomalainen tiltoimisto toimii myös Baltian maissa ja Venäjällä. Mm. Leinonen – konsernilla on Helsingin lisäksi toimistot Tallinnassa, Riiassa, Vlnassa ja Pietarissa. Rödl & Partner Konsu Oy:llä on Lappeenrannan ja Imatran lisäksi toimistot Pietarissa ja Moskovassa.

3.2.2 Tiltoimistojen henkilöstörakenteen muutokset

Tiltoimiston henkilöstö koostuu lähinnä kirjanpitäjistä ja tilinpäätöstaitoisista kirjanpitäjistä. Isommissa tiltoimistoissa ammattinimikkeinä ovat myös yritysneuvoja,

tiiminvetäjä tai toimistopäällikkö. Lisäksi tilitoimistossa voi olla palkanlaskijoita, reskontranhoitajia, yleiskonttoristeja ja atk-tallentajia tai atk-tukihenkilöitä. Tilitoimistoalalle solmittiin ensimmäinen työehtosopimus keväällä 2005. Sopimuskumppaneina olivat Tilitoimistojen Työnantajajhdistys ry ja Erityistoimialojen Toimihenkilöliitto ERTO ry sekä Toimihenkilöunioni TU ry. Työnantajajhdistyksen jäsenmäärä on kuitenkin niin pieni, että sen edustavuus alalla alittaa puolet alan työntekijöistä ja tämän vuoksi Sosiaali- ja terveysministeriön yleissitovuuslautakunta antoi keväällä 2006 päätöksen, jonka mukaa tilitoimistoalan työehtosopimus ei ole yleissitova. Työehtosopimukseen on myöhemmin liitetty tilitoimistojen henkilöstön työtehtävien neljäportainen vaativuusryhmittely, joka otetaan käyttöön 1.6.2006. Vaativuustaso 4 kattaa perustehtävät, joihin kuuluvat tositteiden järjestäminen, tiliöinti ja tallentaminen. Vaativuustaso 3 pitää sisällään ammattitehtävät, joita ovat kirjanpito, tilinpäätösehdotusten laatiminen ja palkanlaskenta. Vaativuustaso 2 kattaa erikoisammattitehtävät kuten tilinpäätösten itsenäisen laatiminen, asiakkaiden neuvonta ja muiden laatimien tilinpäätösten tarkistaminen. Vaativuustaso 1 eli vaativat erikoisammattitehtävät on korkein luokitus ja kattaa mm. konsernitalinpäätösten itsenäisen laatimisen, asiakkaiden neuvontatehtävät ja esimiestehtävät. (Tili- ja kirjanpitotoimistoissa työskenteleviä tilitoimisto- ja taloushallintoalan henkilöitä koskeva työehtosopimus 2005, 2006)

Kuvio 7 Henkilöstörakenteen kehitys tilitoimistoissa vuodesta 1993 vuoteen 2005

Lähes puolet Taloushallintoliiton jäsenoimistojen henkilöstöstä on tilinpäätöstaitoisia kirjanpitäjiä, noin kymmenen prosenttia kirjanpitäjiä ja hieman vähemmän eli alle kymmenen prosenttia yritysneuvoja, tiiminvetäjiä tai toimistopäälliköitä. Tilioimistoissa yrittäjä on kautta aikojen osallistunut tilioimiston työntekoon. Jäsenoimistoissa toimistojen koon ollessa alan keskimääräistä kokoa suurempi eli noin viisi henkilöä, omistajatyöntekijöiden osuus on noin kaksikymmentä prosenttia. Kuviossa 7 on kuvattu tilioimistojen henkilöstörakenteen kehitystä vuodesta 1993 vuoteen 2005. Kuvioista ilmenee ehkä hiukan yllättäen muiden kuin kirjanpitäjien osuuden väheneminen. Tämä selittyy osin sillä, että palkanlaskenta on joissakin toimistoissa tai konserneissa yhtiötetty omaan yhtiöön, joka ei ole Taloushallintoliiton jäsenoimisto. Toisaalta erillisiä atk-talentajia ja yleiskonttoristeja ei juuri enää ole tilioimistoissa. Koska tilioimistojen henkilöstö koostuu lähinnä tilinpäätöstaitoisista kirjanpitäjistä ja tilioimistoyrittäjistä, on tutkielmassa keskitytty näiden ammattiryhmien tarkasteluun.

3.2.3 Henkilöstön tiedot ja taidot, pohjakoulutuksen ja lisätutkintojen kehitys

Tenhunen on kartoittanut tilioimistoyrittäjän tietojen ja taitojen kenttää. Hän on rakentanut viitekehyksen tilioimistoyrittäjän tiedoista, taidoista sekä asenteista ja arvoista. Tenhusen mukaan tilioimistoyrittäjän keskeisen substanssiosaamisen alueita ovat laskentatoimi, verotus, juridiikka ja tietojenkäsittely. Näiden lisäksi tilioimistoyrittäjä kykenee sopeutumaan yhteiskunnan määräyksiin. Hänellä on oltava kriittisen ajattelun taito, jotta hän osaisi valita tietotulvasta kulloinkin tarvittavan tiedon. Tilioimistoyrittäjällä on myös oltava suullisen ja kirjallisen viestinnän taitoja. Hänen on pystyttävä kommunikoimaan eri toimialoja edustaville asiakasyrittäjille ja sidosryhmille tärkeistä asioista. Tilioimistoyrittäjän arvoja ovat Tenhusen mukaan mm. kestävä kehitys, eettisyys, yrittäjyys ja elinikäinen oppiminen. Elinikäisen oppimisen velvoite korostuu tilioimistoalalla, koska työn perustana on lyhyin väliajoin muuttuva täsmällistä osaamista edellyttävä lainsäädäntö. (Tenhunen 1998, 35–43). Monet edellä mainituista tiedoista, taidoista ja arvoista kuuluvat myös tilioimiston henkilöstön työskentelyn edellytyksiin.

Kuten taulukosta 2 ilmenee, Taloushallintoliiton jäsenoimistoissa tilinpäätöstaitoisen kirjanpitäjän pohjakoulutuksena on yleisimmin merkonomin, yo-merkonomin tai tradenomin tutkinto. Heidän osuutensa tilinpäätöstaitoisista kirjanpitäjistä on perinteisesti yli 80 prosenttia. Isommissa toimistoissa ekonomin, kauppätieteiden maisterin tai vastaavan korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus on selvässä kasvussa. Samoin isommissa tilitoimistoissa on taulukon 3 mukaan tilitoimiston omistajien pohjakoulutuksena ekonomin tai vastaavan korkeakoulututkinnon suorittaneiden suhteellinen osuus selvässä kasvussa. Pienissä jäsentilitoimistoissa muutokset eivät ole yhtä selviä kuin isoissa. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrään kasvu tukee KLT -tutkinnon pohjakoulutusvaatimuksen viimeisintä muutosta.

		2005	2003	2001	1999	1997	1995	1993
ekonomi (KTM)	1 - 2	3 %	4 %	4 %	8 %	10 %	0 %	7 %
	3 - 4	6 %	5 %	4 %	6 %	7 %	5 %	5 %
	yli 10	10 %	9 %	8 %	6 %	6 %	4 %	8 %
tradenomi	1 - 2	14 %	7 %	17 %	-	-	-	-
	3 - 4	13 %	9 %	6 %	-	-	-	-
	yli 10	12 %	9 %	5 %	-	-	-	-
yo-merkonomi	1 - 2	34 %	33 %	30 %	31 %	29 %	30 %	-
	3 - 4	33 %	35 %	37 %	31 %	37 %	39 %	-
	yli 10	33 %	35 %	34 %	40 %	44 %	36 %	-
merkonomi	1 - 2	34 %	39 %	42 %	50 %	46 %	50 %	84 %
	3 - 4	37 %	41 %	41 %	48 %	43 %	39 %	79 %
	yli 10	35 %	35 %	39 %	37 %	33 %	33 %	76 %
merkantti	1 - 2	3 %	11 %	6 %	8 %	7 %	8 %	2 %
	3 - 4	9 %	6 %	6 %	9 %	9 %	13 %	10 %
	yli 10	8 %	9 %	8 %	13 %	12 %	12 %	13 %
ei kapall.koulutus	1 - 2	11 %	4 %	2 %	4 %	7 %	13 %	7 %
	3 - 4	2 %	4 %	4 %	3 %	2 %	4 %	5 %
	yli 10	2 %	4 %	4 %	4 %	2 %	4 %	3 %
ei vastausta	1 - 2	0 %	2 %	0 %	0 %	0 %	0 %	-
	3 - 4	0 %	0 %	2 %	3 %	2 %	0 %	-
	yli 10	0 %	1 %	2 %	0 %	3 %	11 %	-

Taulukko 2 Tilinpäätöstaitoisen kirjanpitäjän pohjakoulutuksen kehitys pienissä ja isoissa tilitoimistoissa

		2005	2003	2001	1999	1997	1995	1993
ekonomi tai vast	1 - 2	22 %	22 %	19 %	25 %	25 %	27 %	26 %
	3 - 4	30 %	26 %	27 %	21 %	22 %	25 %	32 %
	yli 10	41 %	26 %	27 %	32 %	34 %	31 %	32 %

Taulukko 3 Tilitoimiston omistajan/osakkaan korkeakoulupohjakoulutuksen kehitys pienissä ja isoissa tilitoimistoissa

Tilitoimistojen henkilöstön alan ammattitutkintojen suorittamista seurataan Taloushallintoliiton jäsentutkimuksissa. Tärkeimmät lisätutkinnot ovat KLT- ja HTM-tutkinnot. Auktorisoitujen tilintarkastajien asema on Taloushallintoliiton historian alusta lähtien ollut hyvin merkittävä. Vielä 1990-luvulla yli 20 prosenttia omistajista ja 15 prosenttia toimistopäälliköistä ja tiiminvetäjistä oli HTM-tutkinnon suorittaneita. Kaksituhattaluvulle tultaessa KLT-tutkinnon merkitys on kasvanut ja HTM-tutkinnon suorittaneiden määrä on laskenut siten, että enää noin 15 prosenttia omistajista ja 10 prosenttia toimistopäälliköistä on suorittanut HTM-tutkinnon. Omistajista 73 prosenttia ja toimistopäälliköistä 77 prosenttia oli vuonna 2005 KLT-tutkinnon suorittaneita. KHT-tutkinnon suorittaneita on koko tutkimusaikana ollut kahdesta kolmeen prosenttia tilitoimistojohdosta.

Tilitoimistojen henkilöstö suhtautuu erityisen myönteisesti lisä-, ajankohtais- ja täydennyskoulutukseen. Tenhusen vuonna 1997 tekemän tutkimuksen mukaan tilitoimistoyrittäjät korostavat erityisesti koulutusta substanssiosaamisen alueilla. Laskentatoimen yleisosaaminen, välitön verotus, yhtiöoikeus ja laskentatoimen atk-järjestelmät, englannin kieli ja asiakaspalvelu nousivat esiin koulutustarpeiden kohteina. (Tenhunen 1998, 102) Nämä ovat edelleen tänäkin päivänä tilitoimistohenkilöstön tärkeimpiä koulutusalueita.

3.2.4 Tilitoimistojen työmenetelmät ja taloushallinnon sähköistyminen

Tilitoimistojen perustyö koostuu pienten, yleensä alle kaksikymmentä henkeä työllistävien yritysten pääkirjanpidon ja arvonalisäverolaskennan hoitamisesta. Lisäksi tilitoimistot laativat tilinpäätöksen ja yrityksen veroilmoituksen. Monet tilitoimistot

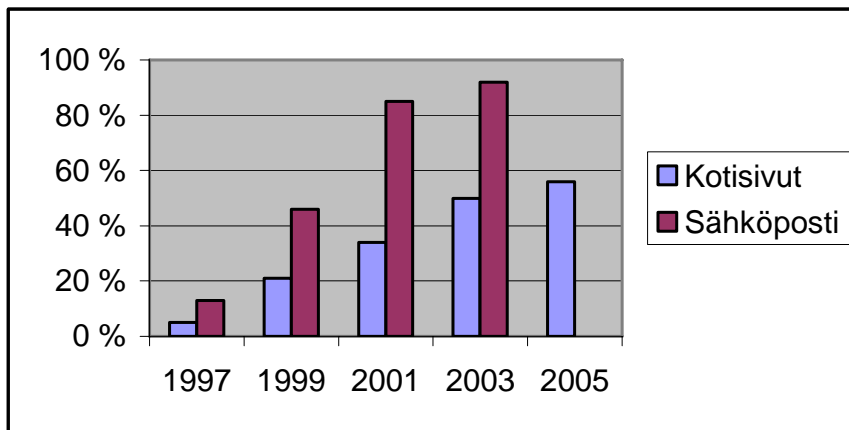
hoitavat myös palkanlaskentaa ja osto- ja myyntireskontria sekä jonkin verran asiakasyritysten laskujen maksamista. Vielä 1970-luvulla ja jonkin verran 1980-luvun puolella kirjanpito tehtiin joko käsikirjanpitona tai tiliöiden tallennusalustoina käytettäville päiväkirjalehdille, jotka erityiset atk-tallentajat tallensivat reikäkorteille, reikänauhoille ja myöhemmin magneettinauhoille. Tietovälineet toimitettiin postin tai kuriirin välityksellä atk-palvelukeskuksiin, joista muutaman päivän sisällä saatiin paperitulosteena päivä- ja pääkirjat, liikevaihtoverolaskelmat ja tulos- sekä taseraportit. Paperitulosteet olivat usein kahtena kappaleena jatkolomakkeilla, jotka tilitoimistossa eroteltiin. Alkuperäiset kirjanpitokirjat arkistoitettiin tilitoimistossa tilikauden aikana säilytettävään kirjanpitokansioon ja jäljennös toimitettiin asiakkaalle. Neuvontatyö oli pitkälti veroneuvontaa. Asiakkaan kanssa käydyissä välitilinpäätös- ja tilinpäätösneuvotteluissa suunniteltiin varausten ja poistojen käyttöä.

1980-luvulla suuri edistysaskel oli tilitoimistoon hankittu oma tietokone, johon asennettiin kirjanpito-ohjelma ja yhdistettiin kirjoitin. Tulosteet säilyivät kuitenkin hyvin pitkään samassa muodossa kuin aiemmin. 1990-luvulla kirjanpitäjät saivat pikku hiljaa joko omat päätteet tai mikrotietokoneet. Atk-tallentajia ei enää tarvittu, tulostimet kehittyivät. Päivä- ja pääkirjat, arvonlisäverolaskelmat ja tuloslaskelma- ja taseraportit ryhdyttiin tulostamaan mustesuihku- tai laserkirjoittimilla valkoisille paperiarkeille. Kuukausiraporttina asiakkaalle tulostettiin enää vain tuloslaskelma- ja taseraportit. Laman aikana ja sen jälkeen tilinpäätösneuvotteluissa korostui tilinpäätöksen oikeellisuus ja oman pääoman riittävyyden seuraaminen. Varusmahdollisuuksien supistuttua lähes olemattomiin verosuunnittelu ei enää ohjannut yritysten tilinpäätösten laatimista.

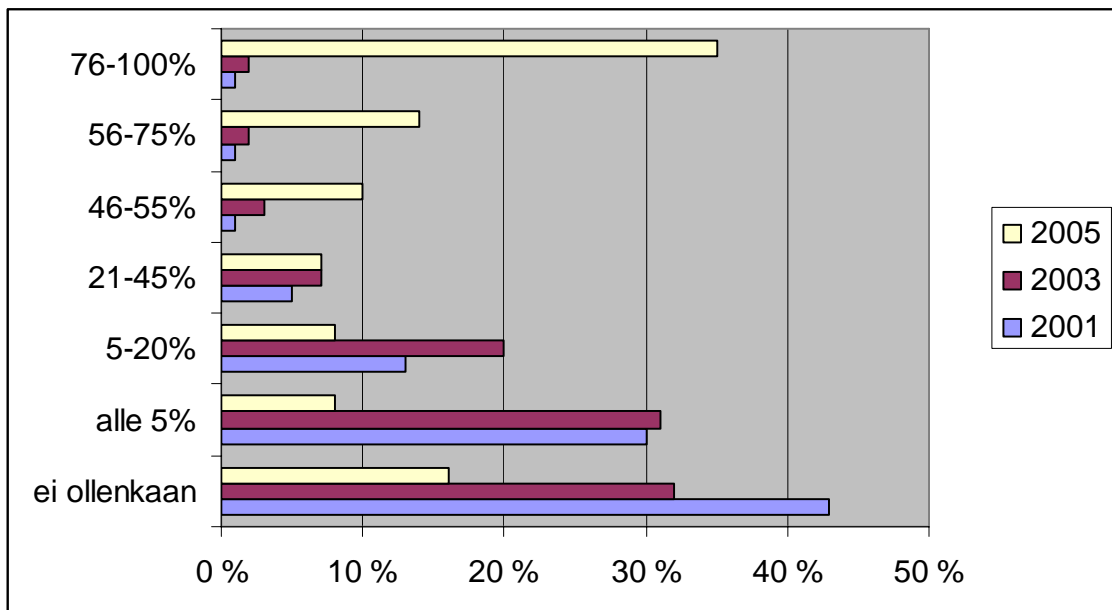
2000-luvulle tultaessa, kirjanpitolainsäädännön mahdollistaessa kirjanpitokirjojen säilyttämisen koneellisesti, siirryttiin useissa tilitoimistoissa tulostamaan paperille ainoastaan vuosipäiväkirjoja ja vuosipääkirjoja. Vielä tänäkin päivänä valtaosa tilitoimistoista tulostaa varmuuden vuoksi asiakkaittensa kirjanpitokirjat paperille vaikka lainsäädäntö ja tekniikka mahdollistaisivat säilyttämisen koneellisilla tietovälineillä. Taulukkolaskentaohjelmien hyödyntäminen yleisty.

2000-luvun alun suuria muutoksia oli sähköpostin ja internetin käyttöönotto. Useat tilitoimistot hyödyntävät internetiä markkinoinnissa ja tiedonvälityksessä sekä

tiedonhankinnassa. Sähköpostin välityksellä pyydetään asiakkailta täydentäviä tietoja kirjanpidon ja veroasioiden hoitamiseksi sekä toimitetaan asiakkaille kuukausiraportit ja tiedot arvonlisäveron maksamista varten. Kuviosta 8 ilmenee internetkotisivujen ja sähköpostin käytön yleistyminen jäsentiltoimistoissa. Taloushallintoliiton jäsenkyselyyn ei enää otettu vuonna 2005 lainkaan kysymystä sähköpostin käytöstä koska vastauksen oletettiin lähentelevän sataa prosenttia eikä sillä näin ollen enää uskottu olevan informaatioarvoa.

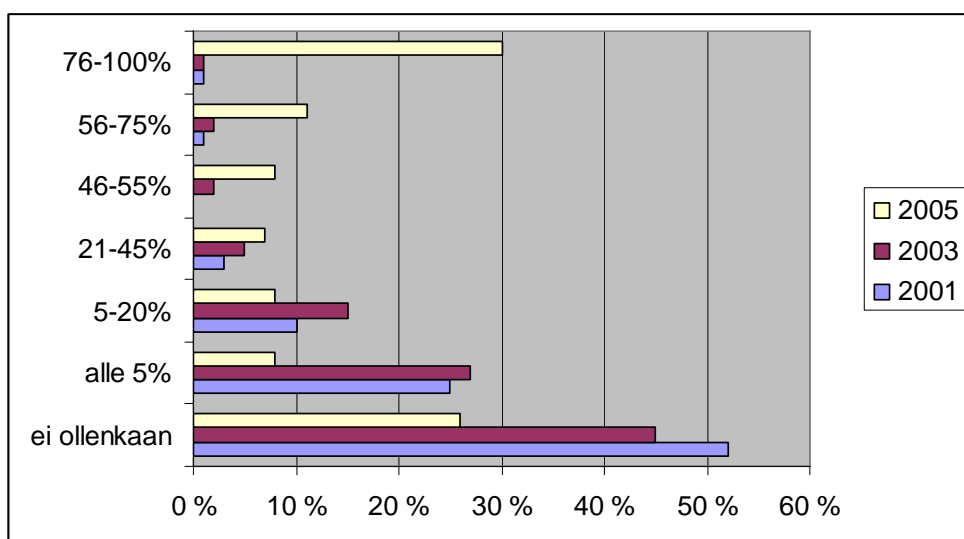

Kuvio 8 Internet-kotisivujen ja sähköpostin käytön kasvu tiltoimistoissa

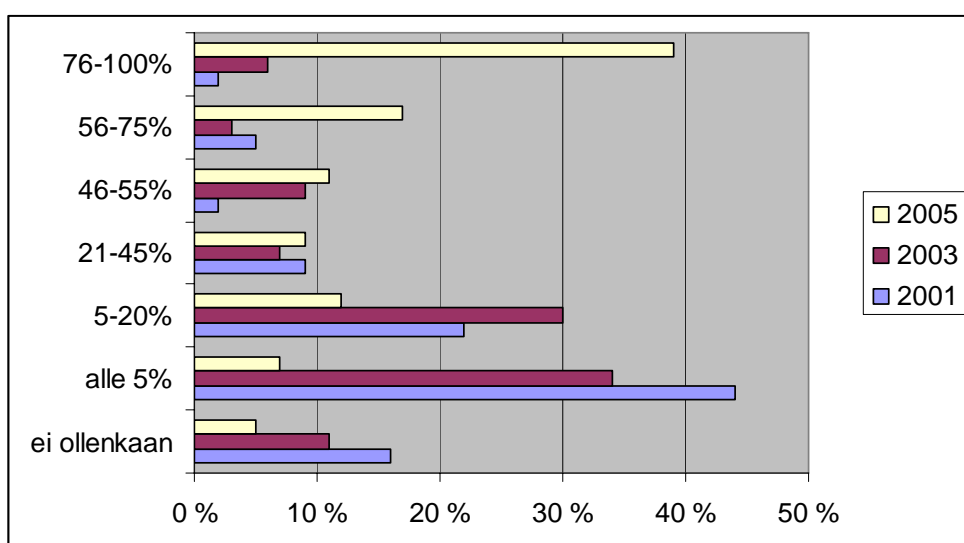

Kuvio 9 Sähköisen asiakasraportoinnin yleistyminen tiltoimistoissa 2000-luvulla

Sähköpostin käytön nopea lisääntyminen muutti tilitoimistojen raportointikäytäntöä. Taloushallintoliiton jäsenkyselyihin otettiin vuonna 2001 mukaan kysymys sähköisen raportoinnin laajuudesta. Kuviossa 10 esitetyjä tuloksia luetaan seuraavalla tavalla; vuonna 2001 noin 30 prosenttia tilitoimistoista raportoi alle 5 prosentille asiakkaistaan sähköisesti jne. Tuloksista käy selvästi ilmi sähköisen raportoinnin nopea muutos. Vuonna 2005 enää 16 prosenttia tilitoimistoista ei raportoinut lainkaan sähköisesti ja 35 prosenttia raportoi jo jopa yli 75 prosentille asiakkaistaan sähköisesti.

Kuvio 10 Sähköisen asiakasraportoinnin yleistyminen pienissä 1-4 hengen tilitoimistoissa

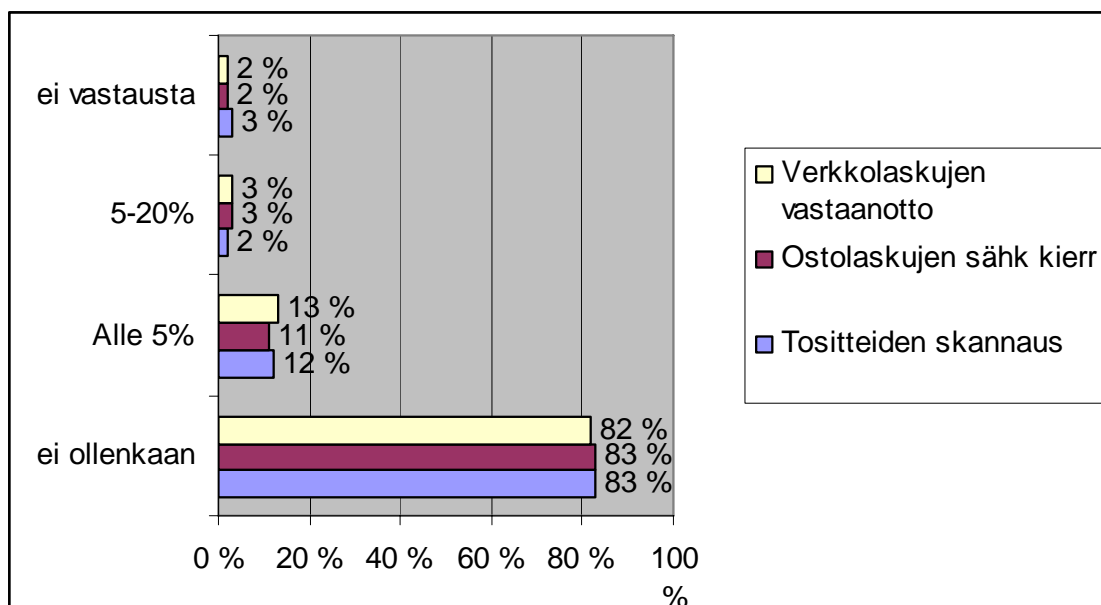

Kuvio 11 Sähköisen asiakasraportoinnin yleistyminen isoissa yli 9 hengen tilitoimistoissa

Kuviot 10 ja 11 kuvaavat sähköisen raportoinnin kehityksen selkeää eroa pienten ja isojen tilitoimistojen välillä. Vuonna 2005 enää 5 prosenttia isoista tilitoimistoista ilmoitti, ettei lainkaan raportoi sähköisesti, kun taas pienistä alle neljä henkeä työllistävästä tilitoimistoista vielä yli neljännes ei raportoinut lainkaan sähköisesti. Isojen jäsenoimistojen sähköinen asiakasraportointi on yleistynyt nopeasti, kun taas pienet jäsenoimistot ovat olleet paljon varovaisempia uuden menetelmän käyttöönotossa.

Sähköinen viranomaisraportointi on sähköistä asiakasraportointia yleisempää ja yleistyy nopeasti. Vuoden 2003 jäsentutkimuksessa vielä 32 prosenttia toimistoista ilmoitti, ettei lainkaan raportoi viranomaisille sähköisesti. Vuoden 2005 tutkimuksessa luku oli enää 16 prosenttia. Alle viidelle prosentille asiakkaistaan vuonna 2003 ilmoitti vielä 24 prosenttia hoitavansa viranomaisraportoinnin sähköisesti. Vuonna 2005 vastaava luku oli enää kahdeksan prosenttia. Vuonna 2005 jo noin puolet jäsenoimistoista hoiti viranomaisraportoinnin yli puolelle asiakkaistaan sähköisesti. Viranomaisraportoinnin sähköistymiseen vaikuttaa olennaisesti verohallinnon myötävaikutus ja myönteinen suhtautuminen asiaan.

Verkkolaskuista ja ostolaskujen sähköisestä hyväksymiskierrosta on keskusteltu viime aikoina paljon. Taloushallintoliiton kesällä 2005 tehdyn jäsentutkimuksen mukaan näiden menetelmien käyttö on kuitenkin toistaiseksi hyvin vähäistä. Kuvion 12 mukaisesti vain kolme prosenttia jäsenoimistoista ilmoitti vastaanottavansa verkkolaskuja ja hyödyntävänsä ostolaskujen sähköistä kierrätystä yli viidelle prosentille asiakkaistaan. Ja näistä yksikään toimisto ei hyödynnä sähköisiä palveluita yli kahdellekymmenelle prosentille asiakkaistaan. Edellisten lisäksi hiukan yli kymmenellä prosentilla jäsenoimistoista on kuitenkin mahdollisuus käyttää verkkolaskua tai sähköistä ostolaskujen kierrätystä hyväkseen. Näissä toimistoissa palvelu on otettu käyttöön alle viidelle prosentille asiakkaista. Tositteiden skannauspalvelu noudattelee samoja linjoja.

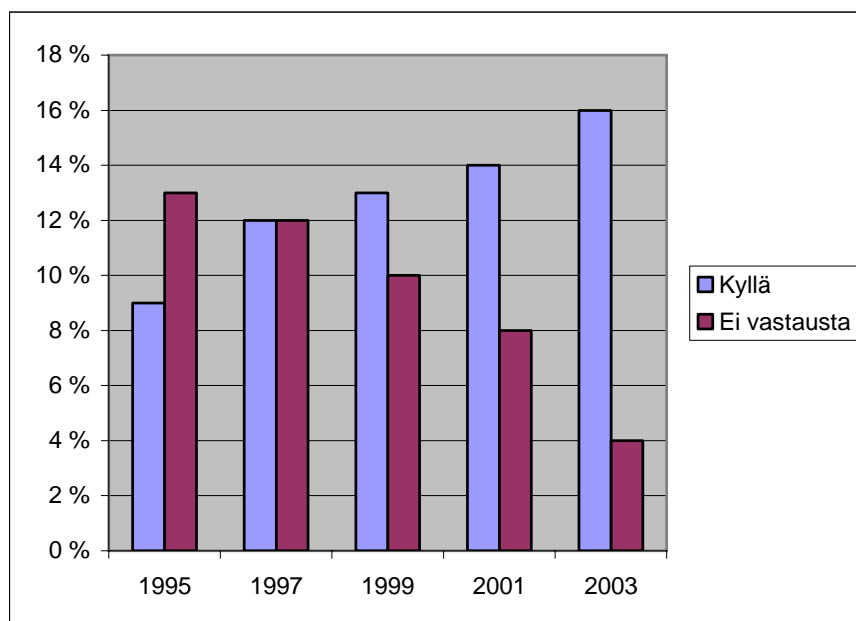

Kuvio 12 Sähköisten menetelmien hyödyntäminen tilitoimistoissa vuonna 2005

Verkkolaskun hyödyntämisen lisäksi vuoden 2005 jäsenkyselyssä tiedusteltiin kirjanpitoaineiston sähköisestä arkistoinnista. Tätä menetelmää hyödynnetään jo jonkin verran enemmän. Kuusi prosenttia jäsenoimistoista hyödyntää sähköistä arkistoa lähes kaikille tai kaikille asiakkailleen. Yhdeksän prosenttia toimistoista arkistoi sähköisesti 5-75 prosentille asiakkaistaan ja 13 prosenttia toimistoista jonkin verran, kuitenkin korkeintaan viidelle prosentille asiakkaistaan. Kysymykseen ei sisällynyt tietoa siitä, mitä aineistoa arkistoidaan sähköisesti. Edellisiä kysymyksiä korkeammat käyttäjäluvut selittynevät sillä, että useat kirjanpito-ohjelmat mahdollistavat kirjanpitokirjojen säilyttämisen koneellisin tietovälinein. Tilitoimistot ovatkin siirtyneet yhä enenevässä määrin säilyttämään päivä- ja pääkirjoja sekä osakirjanpitojen kirjanpitokirjoja koneellisesti. Tositeaineiston sähköisen arkistoinnin laajuuden voitaneen arvioida noudattelevan skannauspalveluiden ja verkkolaskun hyödyntämisen laajuutta.

Varsinaisessa kirjanpitytyössä sähköisiä menetelmiä voidaan hyödyntää monilla muillakin tavoin. Eräs rutiinityötä nopeuttava työskentelymenetelmä on konekielisen tiliotteen tiliöinti. Tilitoimisto noutaa pankista internetin tai monipankkiohjelman kautta asiakkaan tiliotteet ja mahdollisesti viitesuoritukset. Kirjanpitäjä selaa tietokoneen näyttöruudulla tiliotteet ja korjaa tai täydentää oletustiliöinnit. Monet kirjanpito-

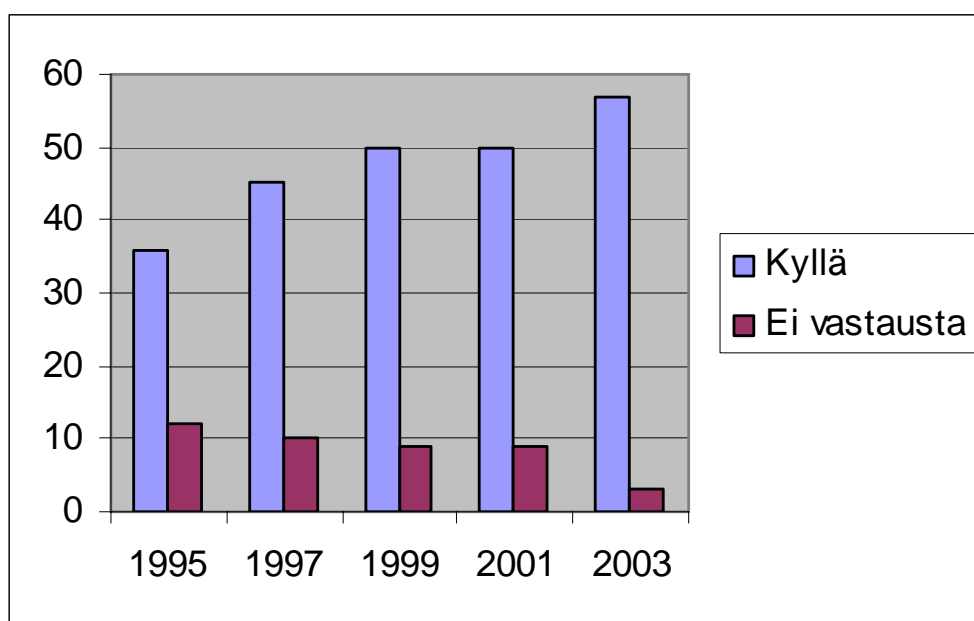
ohjelmistot ovat mahdollistaneet konekielisen tiliotteen tiliöinnin kuvaruudulla jo vuosia, mutta menetelmän käyttö yleistyy hyvin hitaasti.

Kuvio 13 Konekielisen tiliotteen tiliöinnin yleistymisen tilitomistoissa vuodesta 1995 vuoteen 2003

Kuvio 13 vahvistaa käsitystä siitä, kuinka hitaasti sähköisten menetelmien käyttö lisääntyy tilitoimistoissa. Konekielisen tiliotteen tiliöintiä koskeva kysymys oli aseteltu siten, että siinä tiedusteltiin ainoastaan oliko kyseinen työmenetelmä käytössä tilitoimistossa. Kysymykseen ei sisällynyt tietoa siitä kuinka suurelle osalle tilitoimiston asiakkaista menetelmää sovelletaan. Esimerkiksi noin sadan asiakkaan ja kolmen kirjanpitäjän tilitoimistossa, Tilkon Oy:ssä, konekielisen tiliotteen tiliöinti on jo pitkään ollut teknisesti mahdollista, mutta kirjanpitäjät käyttävät sitä toistaiseksi kukin vain yhdelle asiakkaistaan. Tämä tilanne on jatkunut jo noin kaksi vuotta vaikka menetelmän edut tunnetaan. Taloushallintoliiton jäsenoimistoista yhdeksän prosenttia käytti ainakin jossakin määrin työssään hyväkseen konekielisen tiliotteen tiliöintiä vuonna 1995. Vuoteen 2003 mennessä konekielisen tiliotteen tiliöinti oli käytössä vasta 18 prosentissa jäsentilitoimistoja. Toisaalta vastaamatta jättäneiden osuuden väheneminen osoittaa, että vuonna 2003 enää neljä prosenttia vastaajista ei ole tiennyt mistä konekielisen tiliotteen tiliöinnissä on kysymys tai ei ole halunnut kertoa asiasta. Vuonna 1995 vastaamatta jättäneitä oli vielä 13 prosenttia.

Toisin kuin konekielistä tiliotetta, ostoreskontraohjelmaa osataan jo käyttää monipuolisesti hyväksi. Kuten kuviosta 14 selviää, yli puolet tilitoimistoista hyödyntää ainakin joillekin asiakkailleen ostoreskontraohjelmaa maksatuksessa ja sen tiliöintejä kirjanpidossa. Tässä ei ole tapahtunut kovinkaan dramaattisia muutoksia viimeisten kymmenen vuoden aikana. Jo vuonna 1999 puolella tilitoimistoista oli käytössä tämä menetelmä.

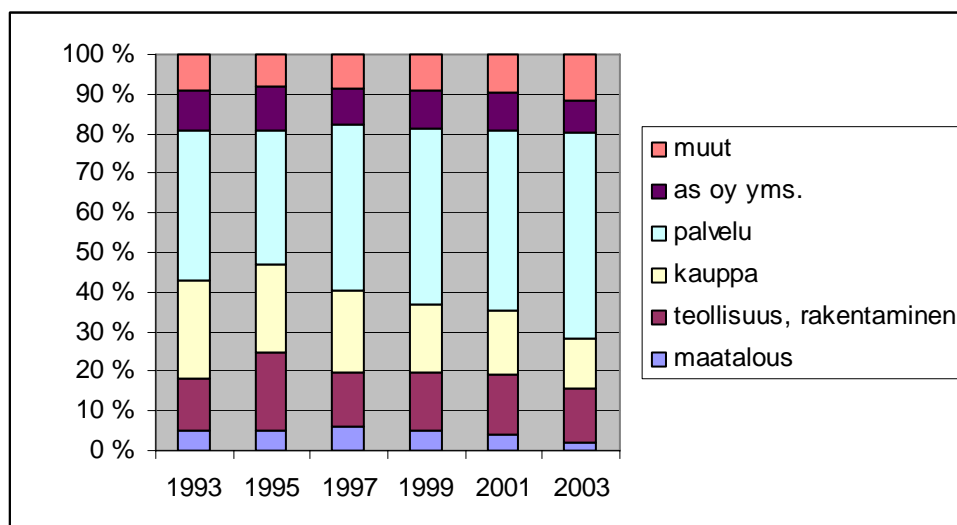
Kuvio 14 Ostoreskontraohjelman hyödyntäminen maksatuksessa ja kirjanpidossa

Vaasalainen Benita Gullkvist väitteli 29.4.2005 Åbo Akademiassa aiheesta ”Det elektroniska pappret i redovisningen”. Väitöstutkimus käsitteli tilitoimistoyrittäjien ja tilintarkastajien asenteita ja odotuksia sähköistä taloushallintoa kohtaan. Lisäksi Gullkvist selvitteli mitä seurauksia taloushallintoalan ammattilaiset uskoivat sähköistymisellä olevan heidän työhönsä. Tutkimuksen mukaan asenteet sähköistymistä kohtaan olivat varsin myönteisiä vuosina 2002 ja 2004, jolloin tiedot kerättiin. Useimmat haastatelluista olivat sitä mieltä, että sähköinen taloushallinto on käyttökelpoinen ja helppo käyttää, ymmärtää ja oppia, mutta uskoivat kuitenkin paperijärjestelmän olevan toimivampi. Sähköisessä järjestelmässä käsin tehtävän tallennustyön sijaan tulee runsaasti tarkistuksia ja täsmäyttämisiä. Virheiden etsintään uskotaan kuluvan aikaa. Tutkimuksen mukaan myös turvallisuusnäkökohdat ja eri

järjestelmien yhteensopimattomuus hidastavat sähköistymistä. (Gullkvist, 199–204) Tilisanomat –lehden haastattelussa kesällä 2005 Benita Gullkvist toteaa, että suurimpia esteitä sähköisten menetelmien käyttöönotolle ovat kuitenkin asiakkaitten haluttomuus käyttää niitä. ”Vaikka tilitoimisto olisi kuinka halukas muutoksiin, se ei auta, jos asiakas ei näe siinä mitään hyötyä.” Suomessa on paljon pieniä tilitoimistoja, joiden asiakkaat ovat myös pieniä yrityksiä, joista osalla ei ole tietojärjestelmää lainkaan. Myös tilitoimistolle itselleen sähköisiin järjestelmiin siirtyminen on sitä suurempi hyppäys, mitä pienempi toimisto on kyseessä. (Tilisanomat 3/2005, 16).

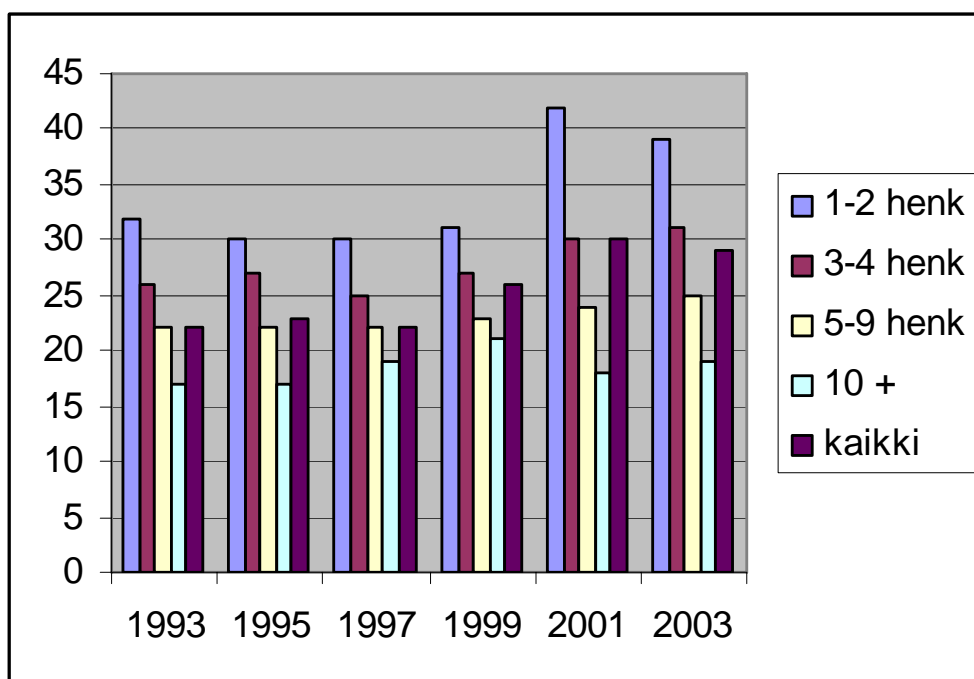
3.2.5 Tilitoimistojen asiakkaat ja asiakasmäärän kehitys

Tilitoimistot palvelevat perinteisesti lähes koko yrityskehitystä. Näin ollen niiden asiakkaista suurin osa on alle kymmenen henkeä työllistäviä pienyrityksiä. Vain harvat tilitoimistot ovat toistaiseksi erikoistuneet jollekin tietylle toimialalle kuten autoilijoihin, ravintoloihin tai kampaajiin. Myös vain muutama tilitoimisto on keskittynyt palvelemaan kansainvälisten yritysten suomalaisia tytäryhtiöitä. Kuviossa 15 on esitetty asiakkaiden toimialajakautuman kehitys vuodesta 1993 vuoteen 2003. Lukumääräisesti tilitoimistojen asiakkaina on eniten palvelualan yrityksiä. Kaupan osuus on selvässä laskussa ja maatalouden osuus on lähes olematon. Valmistus- ja rakentamistoimintaa harjoittavien asiakkaiden osuus on myös kappalemääräisesti pieni, mutta tilitoimistoissa, joissa näitä teollisuusyrityksiä on asiakkaina, niiden työllistävä vaikutus on suuri.

Kuvio 15 Tilitoimistojen asiakkaiden toimialat vuodesta 1993 vuoteen 2003

Tilitoimistojen keskimääräiset asiakasmäärät henkilöä kohden kasvavat melko tasaisesti ajan myötä. Työtä nopeuttavat mm. kehittyvät tietojärjestelmät ja työvälineet sekä laatu järjestelmät. Kuvioista 16 ilmenee myös se, että pienissä tilitoimistoissa asiakkaita on lukumääräisesti enemmän työntekijää kohden. Tämä selittyy pääosin sillä, että isoissa tilitoimistoissa palvellaan myös suurempia asiakkaita muiden ohella. Vuonna 1993 jäsentilitoimistoissa oli keskimäärin 22 asiakasta henkeä kohden. Vuoteen 2003 mennessä asiakkaiden keskimääräinen lukumäärä oli jo 29.

Kuvio 16 Asiakkaiden lukumäärän kehitys tilitoimiston henkilöä kohden erikokoisissa tilitoimistoissa

Vuoteen 1997 Taloushallintoliiton jäsenkyselyissä seurattiin myös asiakaskoon muutoksia. Vuosina 1993–1997 pienissä alle neljä henkeä työllistävissä tilitoimistoissa asiakkailla oli keskimäärin kaksi työntekijää, kun samaan aikaan isojen tilitoimistojen asiakkaiden työntekijämäärä kasvoi kolmesta ja puolesta hengestä neljään ja puoleen henkeen. Myöhemmin asiakkaiden henkilökunnan lukumäärää koskeva kysymys ei enää ole ollut mukana jäsenkyselyissä.

3.2.6 Tilitoimistojen asiakassuhteet ja palvelurakenteen muutokset

Taloushallintoliitto on yhdessä Psyko-Sosiologinen Tutkimuslaitos Oy:n kanssa järjestänyt vuosina 1992 ja 1996 Tilitoimistopalaute – projektin nimellä kulkevat asiakastutkimukset. Vuonna 2005 liitto järjesti Promenade Research Oy:n kanssa tilitoimistojen asiakkaiden asiakastyytyväisyystutkimuksen. Keväällä 2006 Promenade Research Oy toteutti Taloushallintoliiton toimeksiannosta auktorisoituja tilitoimistoja koskevan tutkimuksen, jossa yhtenä kohderyhmänä olivat yritykset. Edellä mainituilla tutkimuksilla on pyritty etsimään tilitoimistojen käyttöön tietoa asiakaspalvelun kehittämiseksi. Taloushallintoliitto osallistui tutkimusten käytännön järjestelyihin muun muassa auttamalla kysymysten laadinnassa. Tutkimusten valmistuttua Taloushallintoliitto sai käyttöönsä tiivistelmiä tutkimusten yleistuloksista. Tutkimuksia on kuvattu lähemmin tämän tutkielman aineistoa koskevassa luvussa 3.1.1.

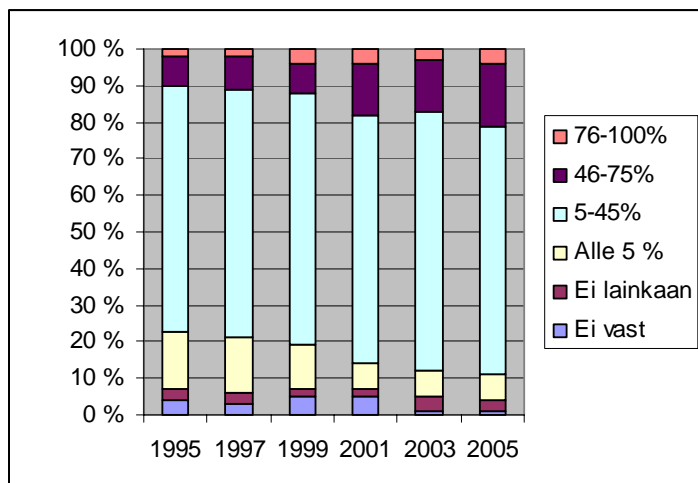
Tutkimusten mukaan yrityksen ja tilitoimiston välinen asiakassuhde syntyy useimmiten ystävien, tuttavien ja liikekumppanien suosituksen perusteella. Vuoden 1992 asiakastutkimuksen mukaan noin 70 prosenttia asiakassuhteista syntyi tuttavan suosituksesta. Vuonna 2006 yrityksistä 65 prosenttia ilmoitti saaneensa tietoa tilitoimiston valintaa varten ystäviltä, tuttavilta tai liikekumppaneilta. Internethakukoneet olivat tulleet mukaan uutena tietolähteenä, 15 prosenttia vastaajista ilmoitti tilitoimiston valinnan tietolähteeseen hakukoneet. Yritykset eivät kovinkaan helposti vaihda kerran valitsemaansa tilitoimistoa toiseen. Vuosien 1992 ja 1996 tutkimusten mukaan yli 60 prosenttia yrityksistä ei ollut vaihtanut tilitoimistoa. Vuoden 2006 tutkimuksen mukaan tilitoimiston valinta lähti liikkeelle 57 prosentilla vastaajista uuden yrityksen perustamisesta. Tilitoimiston vaihdon ilmoitti syyksi 22 prosenttia ja oman yrityksensä kasvun 12 prosenttia. Taloushallinnon ulkoistaminen oli syynä tilitoimiston valintaan viidellä prosentilla vastaajista.

Vuonna 2005 toteutetun asiakastyytyväisyystutkimuksen mukaan 57 % asiakassuhteista oli jatkunut yli 5 vuotta. Vuoden 1992 tutkimuksen taustakysymysten mukaan kaksi kolmasosaa asiakassuhteista oli kestänyt yli kolme vuotta. Tilkon Oy:n kesällä 2003 tekemän oman asiakastyytyväisyyskyselyn mukaan yhtiön asiakkaista 42 % oli ollut yli kymmenen vuotta yhtiön asiakkaana (Tilkon Oy, asiakastyytyväisyystutkimus 2003). Tämä on hyvin tyypillistä vanhoille tilitoimistoille. Usein asiakassuhteet kestävät

asiakasyrityksen koko elinkaaren ajan tai päättyvät yrityksen myyntiin toiselle yritykselle, jolloin yrityksen taloushallinto yleensä siirtyy ostajayrityksen taloushallinnon piiriin. Tilitoimistojen asiakkaiden kokonaistyytyväisyyttä kuvaa myös suosittelua koskeva kysymys. Sekä vuoden 1992 että vuoden 1996 asiakastutkimusten mukaan yli 60 prosenttia asiakkaista suosittelisi tilitoimistoaan tuttavalleen ja 30 prosenttia suosittelisi ilman muuta. Vuoden 2005 tutkimuksessakin 84 prosenttia asiakkaista oli valmiita suosittelemaan tilitoimiston palveluita muille, 11 prosenttia ei osannut sanoa mielipidettään ja vain kolme prosenttia ei ollut valmis suosittelemaan.

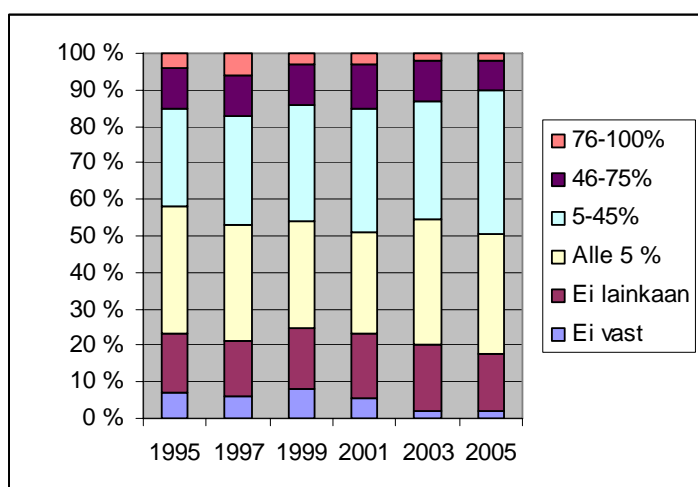
Asiakassuhteiden pysyvyys vaikuttaa olennaisesti tilitoimistojen palvelurakenteen kehitykseen. Vanhoille asiakkaille on usein vaikea myydä uusia palveluita. Toisaalta uusilla asiakkailla on tilitoimiston kannalta uudenlaisia tarpeita. Promenade Research Oy:n toteuttaman asiakastyytyväisyystutkimuksen mukaan kriittisin asiakkuuden vaihe sijoittuu kahdesta viiteen vuotta kestäneeseen asiakkuuteen, ja kriittisimpiä ovat nuoret asiakkaat, joista 76 prosenttia on valmiita suosittelemaan tilitoimiston palveluita muille, kun prosentti keskimäärin oli 84 prosenttia. Promenade Research Oy:n tutkimuksen mukaan kokonaistyytyväisyydestä parhaimpia arvosanoja saavien tilitoimistojen strategia on konsultoiva. Heikompi arvosanoja asiakkailtaan saivat tilitoimistot, jotka pyrkivät tietotekniseen edelläkävijyyteen tai jotka olivat kasvuhalukkaita. (Harjunkoski 2005)

Taloushallintoliiton jäsentutkimukset vahvistavat käsitystä siitä, että tilitoimistot muuttavat hyvin hitaasti palvelurakennettaan. Palkanlaskentapalveluiden tarjoamisen lisääntyminen on toistaiseksi ainoa merkittävä poikkeus. Kuviossa 17 tarkastellaan palkanlaskentapalveluiden lisääntymistä jäsentilitoimistoissa. Valtaosa tilitoimistoista hoitaa ainakin joidenkin asiakkaidensa palkanlaskennan. Näin on tapahtunut koko tarkastelujakson ajan. Palkanlaskenta on lähtenyt lisääntymään voimakkaasti kaksituhattaluvulla. Kun vuonna 1999 edelleen vain noin kymmenen prosenttia tilitoimistoista ilmoitti laskevansa palkkoja yli 45 prosentille asiakkaistaan, niin vuonna 2005 jo yli kaksikymmentä prosenttia toimistoista ilmoitti tekevänsä niin.

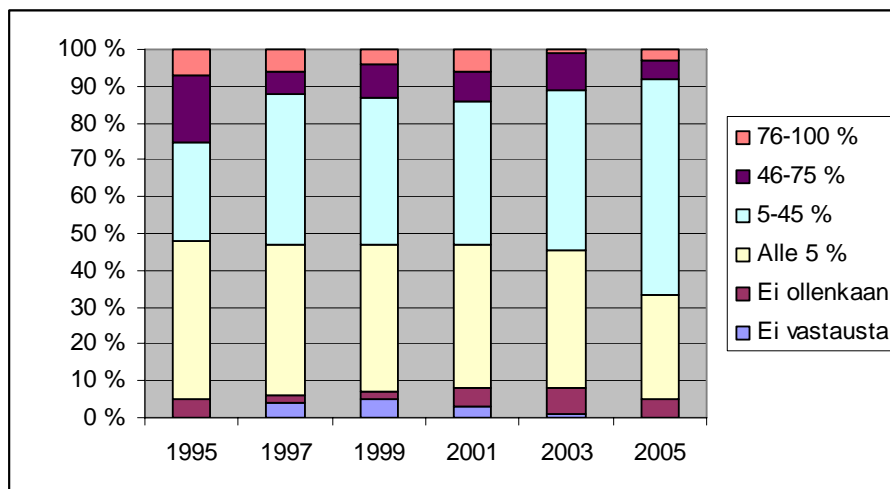
Kuvio 17 Palkanlaskentapalveluiden lisääntyminen vuodesta 1995 vuoteen 2005

Myyntireskontran hoitaminen asiakkaan puolesta on aina kuulunut tiloimistojen palveluvalikoimaan. Kuvion 18 mukaan reskontranhoidossa ei ole tapahtunut samanlaista muutosta kuin palkanlaskentapalveluissa. Pikemminkin voisi todeta, että myyntireskontria hoidetaan, mutta edelleen jokseenkin vähäiselle osalle asiakkaista. Noin puolet tiloimistoista hoitaa yli viidelle prosentille asiakkaistaan myyntireskontraa. Näistä valtaosa hoitaa reskontria alle puolelle asiakkaistaan. Vain noin kymmenen prosenttia tiloimistoista hoitaa yli 75 prosentille asiakkaistaan myyntireskontraa. Noin kaksikymmentä prosenttia tiloimistoista ei lainkaan tarjoa reskontrapalvelua asiakkailleen. Verkkolaskun käyttöönotto tai muut sähköiset menetelmät eivät näytä toistaiseksi ehtineen vaikuttamaan yleisesti tiloimistojen palveluvalikoimaan.

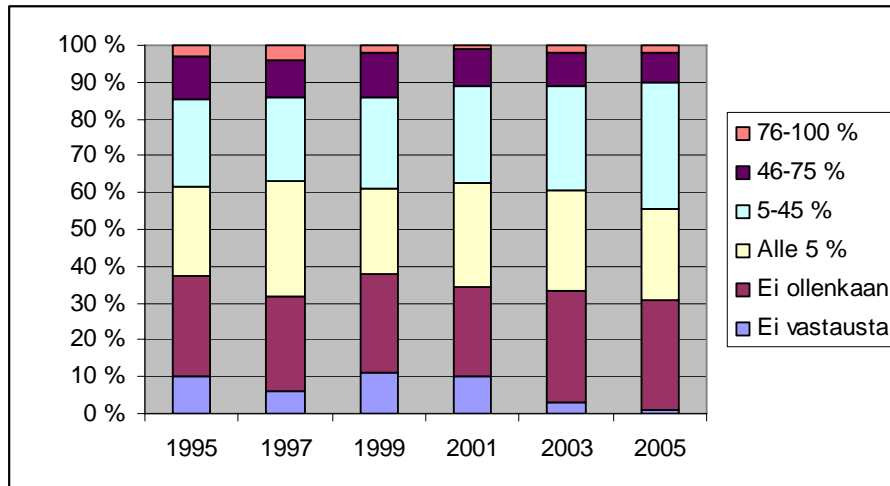

Kuvio 18 Myyntireskontran hoidon laajuuden muutokset keskimäärin

Tarkasteltaessa asiaa erikokoisissa tilitoimistoissa, saadaan esiin jonkin verran eroavaisuuksia. Kuvion 19 mukaan isoissa tilitoimistoissa reskontran hoito on yleistynyt selvästi viimeisten viiden vuoden aikana. Sitä ennen muutokset eivät ole olleet kovin suuria. Vuonna 2005 enää viisi prosenttia isoista tilitoimistoista ilmoitti, ettei lainkaan hoida myyntireskontria ja 28 prosenttia kertoi hoitavansa alle viidelle prosentille asiakkaistaan myyntireskontraa. Kuvion 20 mukaan muutos pienissä 1-2 hengen tilitoimistoissa on samansuuntainen, mutta ei lainkaan niin selvä. Lähes kolmannes aivan pienimmistä tilitoimistoista ei edelleenkään tarjoa reskontrapalveluita. Jäsentutkimuksen 2005 mukaan pienistä alle neljän hengen tilitoimistoista noin viidennes ei tarjoa reskontrapalveluita ja viidestä yhdeksään hengen toimistoista noin kymmenen prosenttia ilmoitti saman. Kokoluokan viidestä yhdeksään hengen tilitoimistoissa vain noin puolessa hoidetaan yli viidelle prosentille asiakkaista reskontraa. Tässä ei ole tapahtunut kovinkaan suurta muutosta viimeisten kymmenen vuoden aikana.

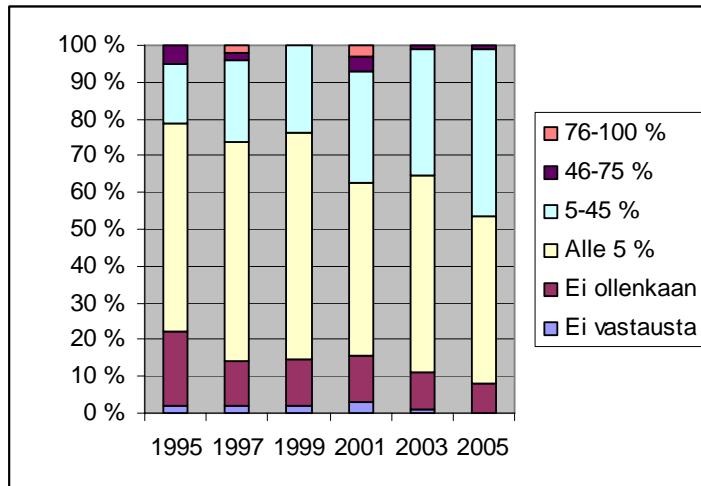

Kuvio 19 Tilitoimistoissa tapahtuvan myyntireskontran hoidon laajuuden muutokset isoissa yli yhdeksän hengen tilitoimistoissa

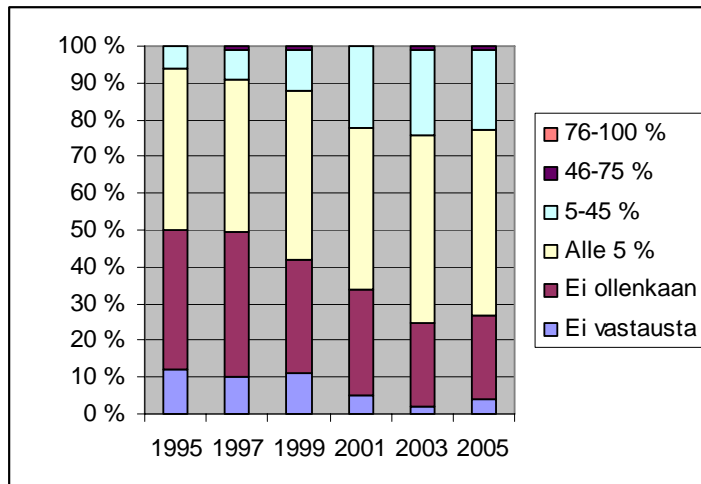

Kuvio 20 Tilitoimistoissa tapahtuvan myyntireskontran hoidon laajuuden muutokset pienissä 1-2 hengen tilitoimistoissa

Myyntilaskutus liittyy läheisesti reskontran hoitoon. Laskutusohjelma on usein kytketty reskontraohjelmaan. Monet ohjelmat toimivat integroidusti siten, että valmis myyntilasku siirtyy suoraan myyntireskontraan. Laskituksen ulkoistaminen vaatii joko asiakkaan toimimisen etäyhteyden kautta tilitoimiston ohjelmia hyväksi käyttäen tai vaihtoehtoisesti laskutustietojen mahdollisimman pitkälle vietyä standardointia. Muussa tapauksessa laskutustietojen siirtäminen tilitoimistoon vaatii asiakkaalta paljon valmistelutyötä eikä siten vastaa tarkoitustaan. Perinteisesti laskituksen hoitaminen ei ole kuulunut kovinkaan laajasti tilitoimistojen palvelukenttään. Taloushallintoliiton jäsentutkimusten mukaan myyntilaskituksen hoitaminen asiakkaan puolesta on kasvanut viimeisten kymmenen vuoden aikana erityisesti suurimmissa tilitoimistoissa. Kuvion 21 mukaan isoista tilitoimistoista vuonna 2005 yli puolet tarjosi laskutuspalvelua yli viidelle prosentille asiakkaistaan, kun vastaava isojen tilitoimistojen määrä oli vuonna 1995 vielä noin kaksikymmentä prosenttia. Kuvion 22 mukaan pienistä, kolmen neljän hengen tilitoimistoista vajaa kymmenen prosenttia hoiti asiakkaidensa laskutusta yli viidelle prosentille asiakkaistaan vuonna 1995. Vuonna 2005 pienistä tilitoimistoista jo yli kaksikymmentä prosenttia toimi näin. Erityisen huomionarvoista on se, että puolet pienistä tilitoimistoista ei vuoteen 1997 mennessä tarjonnut lainkaan laskutuspalvelua, mutta tämä osuus on laskenut nopeasti alle kolmeen kymmeneen prosenttiin.

Kuvio 21 Myyntilaskutuksen lisääntyminen isoissa tilitoimistoissa

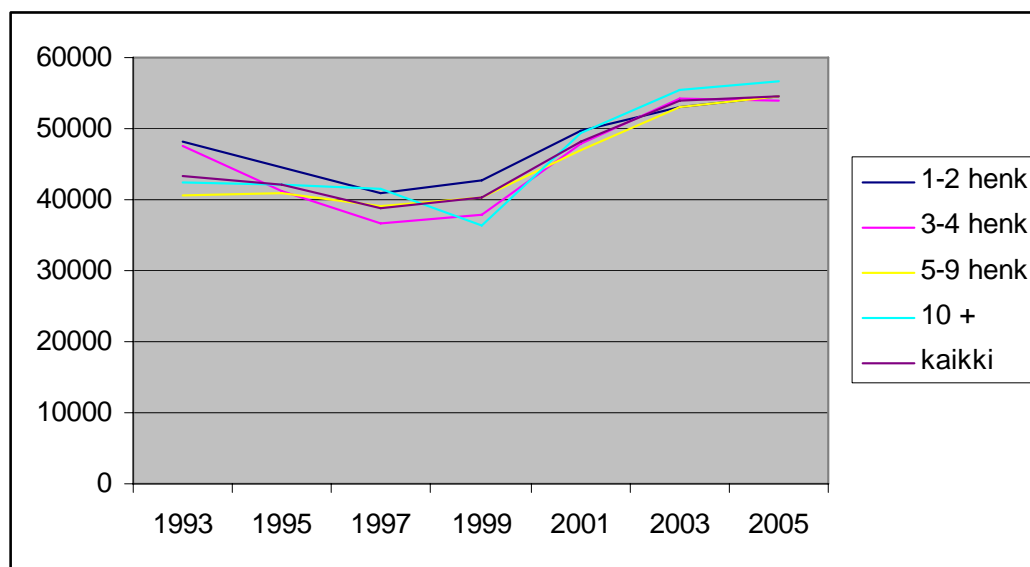

Kuvio 22 Myyntilaskutuksen lisääntyminen pienissä 3-4 hengen tilitoimistoissa

3.2.7 Tilitoimistojen taloudellinen kehitys

Taloushallintotoimialan yksi seuratuimmista taloudellisista tunnusluvuista on liikevaihto henkeä kohden. Yhdeksänkymmentäluvulla tilitoimistot kamppailivat tehokkuus- ja kannattavuusongelmien parissa. Kuvion 23 mukaan asiaan on kaksituhattaluvulle tultaessa kiinnitetty erityistä huomiota. Isot toimistot ovat tarkistaneet hintojaan ja panostaneet tehokkuuteen. Niiden liikevaihto henkeä kohden ylitti jopa aivan pienimpien tilitoimistojen luvun, joka perinteisesti on ollut paras. Ero

näyttää kasvaneen kiihtyvällä vauhdilla muiden kokoluokkien tilitoimistojen liikevaihdon henkeä kohden lähentyessä toisiaan. Mielenkiintoista on myös se, että kolmen neljän hengen tilitoimistot ovat pystyneet korjaamaan tilannettaan muiden pienten toimistojen tasolle.

Kuvio 23 Liikevaihdon kehitys henkeä kohden erikokoisissa tilitoimistoissa

Tilitoimistojen hinnoittelu perustuu edelleen pääosin käytettyyn aikaan ja/tai käsiteltyjen tositteiden ja vientien määrään. Jäsentutkimusten perusteella voidaan arvioida, että yli puolet jäsenoimistoista käyttää tuntiveloitusta ja noin 15 prosenttia käyttää tuntiveloitusta yhdistettynä vientikohtaiseen veloitukseen. Noin kymmenen prosenttia toimistoista käyttää tositeveloitusta. Alle 20 prosenttia käyttää kiinteää kuukausiveloitusta. Hinnoitteluperusteiden jakautuminen ei ole paljoakaan muuttunut tutkimusaikana. Jäsentutkimuksissa on esitetty useita kysymyksiä hinnoittelutavoista ja hinnoista. Vuosittaisista tutkimustuloksista ei kuitenkaan ole mahdollista tehdä luotettavia vertailuja tai päätelmiä koska tilitoimistot saattavat käyttää useita eri hinnoitteluperusteita ja kysymykset eivät ole olleet aivan yksiselitteisiä.

Kaksituhattaluvulla jäsentutkimukseen lisättiin kysymys hinnoittelutavan muutoksesta. 17 prosenttia tilitoimistoista ilmoitti vuoden 2001 tutkimuksessa muuttaneensa hinnoitteluaan ja 24 prosenttia suunnitteli muuttavansa. Vuoden 2003 tutkimuksessa

myös 17 prosenttia ilmoitti muuttaneensa viimeisten kahden vuoden aikana hinnoitteluaan ja 29 prosenttia aikoi muuttaa sitä. Vuoden 2005 jäsentutkimuksessa peräti 21 prosenttia tilitoimistoista ilmoitti muuttaneensa ja 33 prosenttia ilmoitti suunnittelevansa hinnoittelun muuttamista. Varsinaisten hintoja ja hinnoittelua koskevien tutkimustulosten perusteella on kuitenkin vaikea todeta näitä muutoksia. Hinnoittelu on entistä vaikeampaa osaamistason ja konsultoinnin sekä sähköisten menetelmien lisääntyessä ja muuttaessa kirjanpitäjien työnkuvaa tilitoimistoissa. Samoihin päätelmiin päätyi Gullkvist syksyllä 2004 väitöstudkimustaan varten tekemiensä haastatteluiden yhteydessä. Gullkvistin haastattelut osoittivat, että hinnoittelu on osoittautunut uudessa tilanteessa hankalaksi ja hakee vielä muotoaan. Manuaalisen työn vähentyessä laskutuksen perustelu asiakkaille on haasteellista (Tilisanomat 3/2005).

Tuntiveloitusten näytellessä yhä edelleen merkittävää osaa tilitoimistojen laskutuksessa, on mielenkiintoista selvittää, mikä osuus tehdyistä työtunneista saadaan laskutettua asiakkailta. Onko tapahtuneilla muutoksilla ollut toistaiseksi vaikutusta asiaan? Jäsentutkimusten mukaan vuosina 1993–1999 keskimäärin 74 prosenttia työajasta laskutettiin asiakkailta. Valitettavasti tätä lukua ei ole käytössä vuosilta 2001 ja 2003, mutta vuonna 2005 laskutettujen tuntien osuus oli peräti 79 prosenttia. Alle kymmenen henkeä työllistävät tilitoimistot saavuttivat 80 prosentin rajan, kun isommat toimistot jäivät keskimäärin 76 prosenttiin. Koska tietoa ei ole käytettävissä kaksituhattaluvun puolella muilta vuosilta kuin 2005 ja tilitoimistojen, varsinkin pienempien, vastaukset saattavat tältä osin perustua arvaukseen, on uskaliaasta väittää muutosten vaikuttaneen merkittävänä tehokkuuden lisääntymisenä. Suunta ehkä kuitenkin on tämä.

Samoin kuin hinnoittelusta jäsentutkimukset sisältävät useita kysymyksiä tilitoimistojen taloudesta ja tutkimustulosten yhteenvetotietoihin on laskettu monenlaisia taloudellisia tunnuslukuja. Tilitoimistot ovat tyypillisesti yrittäjävetoisia pienyrityksiä, joissa yrittäjän työpanos näyttelee merkittävää osaa. Yrityksen henkilöstökuluihin saattaa sisältyä jonkin verran yrittäjän ja hänen perheenjäsentensä palkka- ja vakuutuskuluja, mutta usein yrittäjät ottavat omaa työpanostaan vastaavan osan tuloistaan osana yrityksen voittoa. Tämä vaikeuttaa tilitoimistojen kannattavuuden seuranta ja vertailua. Monet tilitoimistot toimivat henkilöyhtiönä tai toiminimenä. Tämäkin hankaloittaa tunnuslukujen laskentaa, kun yrittäjät voivat melko vapaasti siirrellä varoja yrityksen ja

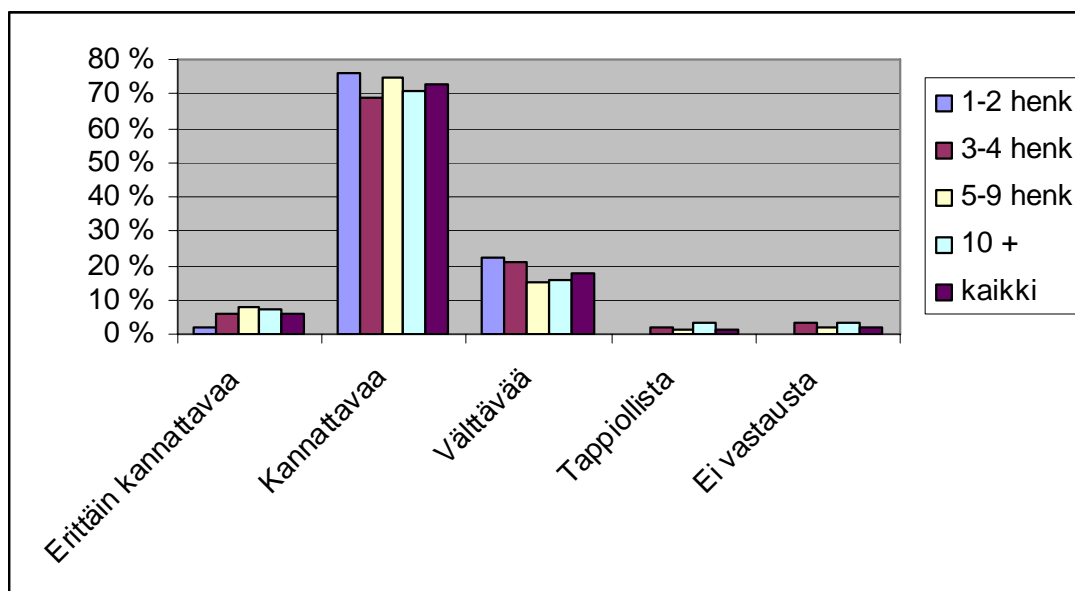
henkilökohtaisen taloutensa välillä. Taseen perusteella on näin ollen vaikea päätellä tilitoimiston vakavaraisuutta tai laskea muitakaan tunnuslukuja, joissa oma pääoma on mukana.

Kannattavuutta seurattiin jäsentutkimuksissa 1990-luvulla käyttökateprosentilla. Vuonna 1993 keskimääräinen käyttökateprosentti oli 24 ja korjattu käyttökate 36 prosenttia. Tunnusluku oli pienillä toimistoilla parempi kuin suurilla, joiden korjattu käyttökateprosenttikin jäi 21:en. Vuonna 1997 keskimääräinen käyttökateprosentti oli 25 ja korjattu käyttökate 43 prosenttia, edelleen koon mukaan, mitä suurempi toimisto, sitä alhaisempi käyttökate. Vuoden 1999 jäsentutkimuksessa kannattavuutta siirryttiin vuoden 1997 kirjanpitolain muutoksen johdosta seuraamaan liikevoittoprosentilla. Keskimääräinen liikevoitto oli 14 prosenttia. Pienten toimistojen liikevoitto oli 15 ja suurten 13 prosenttia. Vuonna 2001 keskimääräinen liikevoitto oli noussut 17 prosenttiin. Pienten tilitoimistojen keskimääräinen liikevoitto oli 20 ja suurten toimistojen 15 prosenttia.

Vuoden 2003 jäsenkyselyn tuloksissa kannattavuutta tarkasteltiin yhtiömuodoittain. Tilitoimistot jaettiin kahteen ryhmään; osakeyhtiöt ja muut yhtiömuodot. Osakeyhtiöiden liikevoittoprosentti oli keskimäärin 19. Pienimpien osakeyhtiömuotoisten jäsenoimistojen liikevoitto oli 25 prosenttia ja suurten edelleen 15 prosenttia. Henkilöyhtiönä ja toiminimenä toimivien tilitoimistojen keskimääräinen liikevoitto oli 38 prosenttia. Lisäksi tuloksissa oli selvitetty omistajien osuus koko henkilökunnasta. Osakeyhtiöissä vuonna 2003 keskimäärin 37 prosenttia henkilökunnasta oli omistajia ja muissa keskimäärin puolet.

Vuoden 2005 jäsentutkimuksen tuloksissa ei enää raportoitu kannattavuutta tunnuslukujen avulla vaan esitettiin ainoastaan tilitoimistojohdon oma arvio toimintansa kannattavuudesta. Kuviossa 24 on esitetty erikokoisten toimistojen johdon arviot kannattavuudesta. Keskimäärin 79 prosenttia tilitoimistojohdosta arvioi toimintansa kannattavaksi tai erittäin kannattavaksi. Tilitoimistojen koolla ei näytä juurikaan olevan vaikutusta siihen kuinka kannattavaksi johto arvioi tänä päivänä tilitoimistonsa toiminnan. Vastaavat johdon arviot on esitetty myös 1990-luvulla jäsentutkimusten yhteenvetotiedoissa. Vuonna 1993 keskimäärin 56 prosenttia tilitoimistojohdosta arvioi toimintansa kannattavaksi. Myöhemmin 1990-luvulla arviot olivat vielä huonompia.

Vuoden 1999 tutkimuksessa aivan pienimpien tilitoimistojen johtajista vain 48 prosenttia arvioi toimintansa olevan kannattavaa muiden kokoluokkien toimistojen ylittäessä jo 60 prosenttia. Isoista toimistoista 68 prosenttia katsoi vuonna 1999 toimivansa kannattavasti.

Kuvio 24 Tilitoimistojohdon arvio toiminnan kannattavuudesta vuonna 2005

3.2.8 Muut yritykset ja kilpailu

Tilitoimistojen ohella taloushallintoalalle ovat tulleet palveluitaan tarjoamaan niin atk-ohjelmistotalot kuin pankitkin. Ensimmäisenä pankkina Sampo Pankki lähti mukaan taloushallinnon sähköisten työkalujen kehittämiseen. Seuraavassa lainauksia Sampopankin verkkosivuilta toukokuussa 2006:

”Sammon verkkopankin avulla voit hoitaa myös yrityksesi myynti- ja ostoreskontran, laskutuksen, kirjanpidon ja tilinpäätökset sekä ajantasaisen raportoinnin sähköisesti Netvisor Oy:n tarjoamalla palvelulla.”

”Palvelu ei edellytä ohjelmistoinvestointeja, vaan palvelu toimii internetissä. Netvisor eAccounting – palvelun tuottaa Netvisor Oy, Sampo

Pankki tarjoaa turvallisen tunnistamisen sekä palveluun siirtymisen Sammon verkkopankista.” (www.sampo.fi 6.5.2006)

Netvisor Oy puolestaan mainostaa palveluaan verkkosivuillaan ajan ja rahan säästöillä. Netvisorin kerrotaan hoitavan talousrutiineja yrityksen henkilöstön puolesta. Yrityksen internetsivuilla kerrotaan, että mm. manuaaliset syötöt ja täsmäytykset vähenevät radikaalisti laskujen sähköisen vastaanoton ja lähettämisen myötä, paperiliikenne vähenee ja päällekkäinen työ poistuu. Arkistoitujen tietojen porautumisominaisuudet tekevät tuloslaskelmasta, taseesta ja tunnuslukuyhdistelmistä jokapäiväisen työkalun. Ohjelma mahdollistaa myös hankalien ja vaikeiden tehtävien ulkoistamisen, molemmat niin yritys kuin tilitoimisto voivat omilla käyttäjätunnuksillaan käyttää samaa ohjelmaa ja samoja tietolähteitä. (www.netvisor.fi 6.5.2006)

Pankit markkinoivat ahkerasti sähköistä laskua, mutta omia taloushallinnon ohjelmistoja ne eivät ole ottaneet palveluvalikoimaansa. Omien ohjelmistojen kehittämisen sijaan ne ovat etsineet kumppaneita taloushallintoalan ohjelmistoyrityksistä. Asiakasyritykset käyttävät edelleen tilitoimistojen asiantuntijapalveluita. Kirjanpidon, arvolisäveroverotuksen ja tuloverotuksen osaaminen ovat edelleen avainasemassa.

Palkanlaskentapalveluita tarjoavat perinteisten tilitoimistojen lisäksi muutama iso toimija. Eräs näistä yrityksistä on henkilöstö- ja palkkahallinnon ratkaisuja tarjoava Personec Oy. Personecin omistavat TietoEnator ja Nodic Capital. Yhtiöllä on noin 1300 työntekijää Pohjoismaissa. Lehdistötiedotteensa 2.5.2006 mukaan Personec Oy:n hoidettavaksi siirtyi 1.6.2006 vajaan yhdeksänsadan työntekijän Oriolan palkanlaskenta. (www.personec.fi 19.5.2006) Nämä suurimmat palkanlaskentapalveluita tarjoavat yritykset toimivat usein siten, että suuren yhtiön tai muun yhteisön ulkoistaessa palkanlaskennan, ne ottavat asiakkaan koko palkkaosaston henkilöstön palvelukseensa.

Muutama tilitoimisto tarjoaa myös ohjelmistopainotteisia palveluita. Tuottotieto Oy Jyväskylästä lupaa internetsivuillaan sähköisillä ratkaisuilla reaaliaikaista kirjanpitoa. Diginalous.net -palvelunsa kautta yritys tarjoaa keskisuurille ja suuryrityksille mahdollisuuden ulkoistaa joko osan tai koko taloushallintonsa palvelukeskuksen hoidettavaksi. Pk-yritysten tyypilliseen taloushallinnon hoitoon kuuluu yrityksen mukaan kuitenkin edelleen tositteista koottava kirjanpitomappi, joka toimitetaan

Tuottotiedon laskentakonsultille kirjanpitokäsittelyä varten. Lisäpalveluna laskutus-, ostolasku- ja palkkatiedot voidaan paperi tai telefaxpalvelun sijaan toimittaa internetin välityksellä. Perinteisen raportoinnin lisäksi Tuottotiedolla on käytössä internet-raportointi. (www.tuottotieto.fi 6.5.2006)

Omia ohjelmistoja ja samalla ulkoistamis- ja palvelukeskuspalveluita tarjoavat yritykset ovat itse asiassa hyvin lähellä perinteisiä tilitoimistoja. Olennainen osa niiden palvelua on ammattihenkilöstö. Kirjanpitäjät saattavat esiintyä uusilla ammattinimikkeillä, mutta varsinainen tehtävä ei juuri ole muuttunut. Kirjanpitäjät hoitavat edelleen asiakasyritysten pääkirjanpidon ja laskevat ja ilmoittavat viranomaisille ja asiakkaalle arvonlisäveron ja raportoivat asiakasyrityksen johdolle. Reskontranhoitajat ja palkanlaskijat ovat säilyttäneet vanhat nimikkeet ja tehtävät, sähköiset menetelmät ovat toistaiseksi vain joiltakin osin muuttaneet työmenetelmiä.

Useista muista maista poiketen Suomen tilintarkastuslaki rajoittaa suurten kansainvälisten tilintarkastusketjujen tuloa Suomen tilitoimistomarkkinoille. Tilintarkastuslain esteellisyysäännösten mukaan saman yrityksen työntekijät eivät voi laatia ja tarkastaa tilinpäätöstä. (Tilintarkastuslaki 23 -24 §) Kaikki ketjut tarjoavat kuitenkin jossakin määrin neuvontapalveluita ja osa aivan avoimesti myös taloushallinnon ulkoistamispalveluita. Näitä palveluita tarjotaan muille kuin yrityksen omille tilintarkastusasiakkaille. Ernst & Youngin Global Financial & Accounting Services -yksikkö kertoo internetsivuillaan tarjoavansa kokonaisvaltaisia palveluratkaisuja taloushallinnon eri osa-alueille. Yksikkö antaa asiantuntijatukea asiakkaan omaan taloushallintoon. Lisäksi palveluihin kuuluvat kokonaisvaltaiset tai osittaiset ulkoistamisratkaisut mm. kirjanpito, palkkahallinto, reskontrien hoito ja tilinpäätösten laadinta (www.ey.com 6.5.2006).

Taloushallintopalveluita tarjoavien yritysten välinen tilitoimistopalveluita koskeva kilpailu on melko vähäistä. Ainoastaan alan suurimmat toimijat osallistuvat varsinaisiin tarjouskilpailuihin. Kirjanpitotoimistojen Liiton (myöh. Taloushallintoliiton) Tilitoimistopalaute – tutkimuksissa vuosina 1992 ja 1996 kysyttiin asiakasyrityksiltä ovatko ne pyytäneet tai saaneet tarjouksia tilitoimistoilta. Vuonna 1992 vain noin kolme prosenttia asiakkaista ilmoitti pyytäneensä tarjouksia. Vuonna 1996 noin viisi prosenttia oli pyytänyt tarjouksia. Tarjouksia oli saanut vuoden 1992 kyselyn mukaan 32

prosenttia asiakkaista ja vuoden 1996 kyselyn mukaan 36 prosenttia asiakkaista. Vuoden 2005 asiakastyytyväisyyskyselyyn ei sisällynyt tarjouksiin liittyviä kysymyksiä. Kun tutkimuksen mukaan kuitenkin 57 prosenttia asiakkaista oli ollut nykyisen tilitoimistonsa asiakkaina yli viisi vuotta ja 24 prosenttia kahdesta viiteen vuoteen, voitaneen päätellä, ettei kilpailutilanne ole juurikaan muuttunut.

4 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tilitoimistoala on professiona voimakkaan muutoksen kourissa (Tenhunen 2002, 105). Taloushallinnon sähköistyminen luo uusia mahdollisuuksia tilitoimistoille, mutta samalla se muuttaa tilitoimistokirjanpitäjien työnkuva. Osittain sähköistymisen seurauksena tilitoimistoalalla on tapahtunut voimakastakin keskittymistä. (Gullkvist) Yrityskoon kasvun, koulutuksen ja toiminnan laadun kehittämisen myötä tilitoimistoala ammattimaistuu. Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää tilitoimistoalan kehitystä rakentaen historiallinen synteesi, kokonaiskuva alasta. Tavoitteeseen pyrittiin kartoittamalla Suomen Taloushallintoliitto ry:n (aiemmin Kirjanpitotoimistojen Liitto r.y:n) roolia tilitoimistoalan kehittäjänä sekä selvittelemällä liiton historiallisen kehityksen vaiheita. Tutkielman empiriaosassa selvitettiin tilitoimistojen toiminnan ja toimintatapojen muutoksia viimeisten noin viidentoista vuoden ajalla Taloushallintoliiton jäsentutkimusten ja muiden tutkimusten yhteenvetotietoja analysoimalla.

Kirjanpitotoimistojen Liitto r.y. syntyi vuonna 1968 tilitoimistoalan kamppaillessa arvostusongelman parissa. Alusta asti pyrkimyksenä oli tilitoimistojen auktorisointijärjestelmän luominen. Tätä tarkoitusta varten Kirjanpitotoimistojen Liitto r.y. perusti vuonna 1979 Tili-instituuttisäätiön, joka ryhtyi järjestämään KLT-tutkintoa. Tilitoimiston kirjanpitotoiminnasta vastaavan henkilön tuli suorittaa KLT-tutkinto, jotta toimisto saattoi hakea Tili-instituuttisäätiöltä auktorisointia. Tutkinnosta on vuosien saatossa tullut hyvin suosittu. Tammikuussa 2006 voimassaoleva KLT-kirja oli jo 2368 henkilöllä. Tilitoimistojen auktorisointi lähti myös hyvin liikkeelle ja on jatkanut

tasaista kasvuaan. Tällä hetkellä auktorisoituja tilitoimistoja on jo yli kuusisataa kappaletta.

Auktorisoinnin ohella Taloushallintoliiton näkyvimmit ja tärkeimmät toimintamuodot ovat alan henkilöstön kouluttaminen ja oman Tilisanomat -lehden julkaiseminen. Vuodesta 1968 lähtien vuosittain järjestetyt Tili- ja veropäivät keräävät suuren osan alan ammattilaisista ajankohtaisten aiheiden pariin. Pohjoismainen vuorovaikutus sisarjärjestöjen kesken on ollut erityisen hedelmällistä tilitoimistotoiminnan laadun kehittämisessä ja eettisten ohjeiden luomisessa. Kirjanpitotoimistojen Liitto r.y. laati jäsenilleen ensimmäisen suosituksen hyvästä tilitoimistotavasta vuonna 1988 Ruotsista saatujen vaikutteiden pohjalta. Hyvä tilitoimistotapa on vuosien saatossa kehittynyt laatutyökaluksi tilitoimistoille. Liitto on laatinut myös tilitoimistoalan yleiset sopimusehdot, jotka viimeksi on päivitetty yleisiksi sopimusehdoiksi KL2004. Edellä mainituin toimenpitein Taloushallintoliitto on noin neljäkymmenen vuoden ajan vaikuttanut tilitoimistoalan kehittymiseen profession eli asiantuntija-alan suuntaan.

Tutkielman empiriaosassa täydennettiin kokonaiskuvaa tilitoimistoalasta. Tutkimuksen kohteena oli tilitoimistojen toiminnassa ja alalla yleisemminkin tapahtuneet muutokset viimeisten kymmenestä viiteentoista vuoden ajalla. Keskittymiskehityksestä huolimatta pieniä, yhdestä neljään henkeä työllistäviä tilitoimistoja on Suomessa edelleen lähes 90 prosenttia kaikista tilitoimistoista. Taloushallintoliiton (aikaisemmin Kirjanpitotoimistojen Liitto r.y:n) jäsenistö ei vastaa tätä jakaumaa, vaan liiton jäsenistöön kuuluu huomattavasti suurempi osuus isoja tilitoimistoja. Pienten toimistojen osuus jäsenistöstä on laskenut 58 prosentista 54 prosenttiin viimeisten kahdentoista vuoden aikana. Tämä tulee huomioida tutkimustuloksia arvioitaessa. Vastaukset eivät näin ollen kaikilta osin ole yleistettävissä koko toimialaan.

Taloushallintoliiton jäsentutkimusten yhteenvetotietojen mukaan tilitoimistojen henkilöstö koostuu lähinnä tilinpäätöstaitoisista kirjanpitäjistä ja tilitoimistoyrittäjistä. Henkilöstörakenne on koko tutkimusaikana pysynyt lähes samanlaisena. Muiden kuin kirjanpitäjien osuus henkilöstöstä on kuitenkin jonkin verran vähentynyt. Tilinpäätöstaitoisten kirjanpitäjien pohjakoulutustaso on noussut etenkin suuremmissa tilitoimistoissa. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus on kasvanut yomerkonomien ja merkonomien suhteellisen osuuden vähentyessä. Valtaosa

kirjanpitäjistä on kuitenkin edelleen merkonomeja tai yo-merkonomeja. Alan tärkeimmät lisätutkinnot ovat KLT ja HTM-tutkinnot. HTM-tutkinnon suorittaneiden osuus on vähentynyt merkittävästi. Vuonna 2005 tilitoimistoyrittäjistä enää 15 prosenttia ja toimistopäälliköistä kymmenen prosenttia oli suorittanut HTM-tutkinnon. KLT-tutkinnon suorittaneiden määrä on kasvanut siten, että vuonna 2005 jäsentilitoimistojen omistajista 73 prosenttia ja toimistopäälliköistä 77 prosenttia oli KLT-kirjanpitäjiä.

Tilitoimistojen työmenetelmissä taloushallinnon sähköistyminen näkyy lähinnä sähköpostin käytön lisääntymisenä kaksituhattaluvulla. Sähköinen viranomaisraportointi on sähköistä asiakasraportointia huomattavasti yleisempää. Isoissa, yli yhdeksän hengen tilitoimistoissa sähköisen asiakasraportoinnin lisääntyminen on ollut huomattavasti nopeampaa kuin pienissä tilitoimistoissa. Verkkolaskujen hyväksikäyttö ja ostolaskujen sähköinen kierrätys on käytössä vasta noin viidellätoista prosentilla tilitoimistoista ja näilläkin keskimäärin alle viidelle prosentille asiakkaista. Ohjelmistojen ja työtapojen pikku hiljaa kehittyessä asiakasmäärät ovat jonkin verran lisääntyneet. Tähän saattaa myös vaikuttaa asiakasrakenteen muutokset, joita tässä tutkielmassa ei kovin syvästi ole tutkittu. Selkein eroavaisuus erikokoisten tilitoimistojen asiakasrakenteessa näkyi siinä, että isoissa tilitoimistoissa asiakasyritysten henkilöstömäärä on kasvanut ja asiakasmäärä tilitoimiston henkeä kohden on keskimääräistä pienempi eikä näytä juurikaan muuttuneen. Samanaikaisesti toimistojen kannattavuus on parantunut.

Liitto on järjestänyt jäsenkyselyiden lisäksi kolme tilitoimistojen asiakastutkimusta yhdessä kaupallisten tutkimuslaitosten kanssa. Tutkimukset järjestettiin vuosina 1992, 1996 ja 2005. Näiden tutkimusten yleistulosten tiivistelmien perusteella voidaan todeta alalla vallitsevan kilpailun koskettavan edelleen hyvin vähäisessä määrin etenkin pieniä tilitoimistoja. Tilitoimistosuhde syntyy pääosin tuttavien suosituksesta. Asiakassuhteet ovat hyvin pysyviä, ne kestävät usein asiakasyrityksen koko elinkaaren ajan tai siihen asti, kun yritys myydään osaksi suurempaa konsernia. Tilitoimistojen asiakkaiden kokonaistyytyväisyyttä tilitoimistoon kuvaa suosittelua koskeva kysymys. Vuoden 1992 ja 1996 tutkimuksissa 90 prosenttia asiakkaista suosittelisi tilitoimistoaan muille yrityksille. Vuoden 2005 tutkimuksessa 84 prosenttia asiakkaista oli valmiita suosittelemaan tilitoimistoaan, 11 prosenttia ei osannut sanoa mielipidettään ja vain

kolme prosenttia ei ollut valmis suosittelemaan tilitoimistoaan muille. Viimeisimmän tutkimuksen mukaan kokonaistyytyväisyydestä parhaita arvosanoja saavien tilitoimistojen strategia on konsultoiva. Heikoimpia arvosanoja saivat tilitoimistot, jotka pyrkivät tietotekniseen edelläkävijyyteen tai jotka olivat kasvuhalukkaita. (Harjunkoski 2005)

Asiakassuhteen pysyvyys vaikuttaa tilitoimistojen palvelurakenteeseen. Taloushallintoliiton jäsentutkimukset vahvistavat käsitystä siitä, että tilitoimistot muuttavat hitaasti palvelurakennettaan. Uusia palveluita tarjotaan lähinnä uusille asiakkaille. Vanhoille asiakkaille tarjottavia palveluita muutetaan varovasti. Nopeaa muutos on ollut ainoastaan palkanlaskentapalveluissa. Kaksituhattaluvulle tultaessa palkanlaskentapalvelut ovat lisääntyneet nopeasti. Myyntireskontran hoitaminen on tähän verrattuna edelleen suhteellisen vähäistä tilitoimistoissa. Reskontran hoidossa ja sen lisääntymisessä on suuri ero isojen ja pienten tilitoimistojen välillä. Isoilla toimistoilla alkaa kaikilla olla valmiudet reskontranhoitoon. Aivan pienimmistä toimistoista noin kolmekymmentä prosenttia ilmoittaa, ettei hoida lainkaan myyntireskontria. Myyntilaskutus liittyy läheisesti reskontran hoitoon. Isoista tilitoimistoista yli yhdeksänkymmentä prosenttia tarjoaa ainakin jossakin määrin laskutuspalveluita asiakkailleen. Isojen toimistojen osalta tässä on tapahtunut hyvinkin nopeaa kasvua viime vuosina. Pienet toimistot ovat myös lisänneet laskutuspalveluiden tarjoamista, mutta eivät yhtä selvästi kuin isot.

Hinnoittelu näyttää muodostuvan yhä vaikeammaksi tilitoimistoille. Jatkuvasti kasvava osuus jäsenoimistoista on muuttanut tai miettinyt muuttavansa hinnoittelumenetelmiään. Isot toimistot näyttävät tähän mennessä onnistuneen parhaiten hinnoittelussaan. Niiden laskutus työntekijää kohden on noussut pienten tilitoimistojen ohi. Toisaalta suurin muutos tilitoimistojen kannattavuudessa on jäsentutkimusten mukaan tapahtunut pienissä tilitoimistoissa, jotka ovat saavuttaneet isot toimistot. Vuonna 1993 keskimäärin 56 prosenttia tilitoimistojohdosta arvioi toimintaansa kannattavaksi ja myöhemmin 1990-luvulla arviot olivat vieläkin huonompia. Vielä vuonna 1999 pienimpien tilitoimistojen johtajista vain 48 prosenttia arvioi toimintaansa kannattavaksi. Vuosituhannen vaihteessa arviot paranivat. Vuonna 2005 jo keskimäärin 79 prosenttia tilitoimistojohdosta arvioi toimintaansa kannattavaksi. Kannattavuudessa ei enää näy kovinkaan suurta eroa erikokoisissa tilitoimistoissa. Niin pienten kuin

isojenkin tilitoimistojen johtajat ovat sitä mieltä, että heidän tilitoimistonsa toiminta on kannattavaa.

Kirjanpitoimistojen Liitto r.y. otti 18.10.2005 käyttöön uuden nimen Suomen Taloushallintoliitto ry, käyttönimenä Taloushallintoliitto. Uuden nimen oli tarkoitus kuvata jäsentilitoimistojen laajentunutta tehtäväkenttää. Heijastaako Liiton nimenmuutos tapahtunutta kehitystä tilitoimistoalalla? Tämän tutkielman perusteella voidaan todeta jonkinasteista muutosta tapahtuneen. Kehitys on kuitenkin ollut maltillista ja kuten Gullkvist (2005) osuvasti toteaa taloushallinnon sähköistymisestä, voitaneen tilitoimistoalastakin sanoa, että kysymys on pikemminkin evoluutiosta kuin revoluutiosta. Tilitoimistot muuttavat toimintatapojaan asiakaslähtöisesti ja toimialalle tyypillisen varovaisesti. Tilitoimistojohtajat suhtautuvat myönteisesti toimistojensa kehittämiseen. Tilitoimistoihin on otettu uusia toimintatapoja ja palvelumuotoja käyttöön. Taloushallintoliiton jäsenoimistoissa pohjakoulutustaso on noussut ja toiminnan laatuun on kiinnitetty entistä enemmän huomiota. Pienetkin yksiköt näyttävät sopeutuneen muutoksiin. Jäsentutkimusten perusteella voitaneenkin tilitoimistoalan kehityksen katsoa sisältävän myös edistystä.

LÄHTEET

Kirjallisuus

- Gullkvist, Benita 2005. Det elektroniska pappret i redovisningen – Studier i förhållningssätt och följder bland redovisningens yrkesmänniskor. Åbo Akademis förlag – Åbo akademi unversity press.
- Harjunkoski, Pekka 2005. Tilitoimistojen Asiakastytyväisyys 2005 Tutkimustuloksia. Promenade Research. Kirjanpitotoimistojen Liitto ry:n lehdistöilaisuus 30.8.2005 Helsinki.
- Heikkinen, Antero 1980. Historiantutkimuksen päämäärät ja menetelmät. Tampere.
- Hyvä tilitoimistotapa kehittää koko alaa. Tilisanomat 2/2006.
- Jaatinen, Pirkko 2006. Konekielisistä yhteyksistä sähköiseen taloushallintoon – Analyysi kirjanpidon teknisistä innovaatioista ja kirjanpitäjän työn kehityksestä 1980-luvulta nykypäivään. Tampereen yliopisto.
- Keinänen A, Laukkanen M & Miettinen T 2006. Pientyönantajan työoikeudelliset ongelmat. Työpoliittinen tutkimus. Työministeriö & Joensuun yliopisto.
- Laukkanen, Seppo 1998. Jokainen kirjanpitotoimisto tarvitsee yhteistyökumppaneita. *Ajan taseella* Kirjanpitotoimistojen Liitto ry:n 30-vuotiskirja ja –matrikkeli. Helsinki.
- Pretaxista Pohjolan toiseksi suurin tilitoimisto. Taloussanomat 27.4.2006.
- Renvall, Pentti 1983. Nykyajan historiantutkimus, WSOY, Juva.
- Tenhunen, Marja-Liisa 1998. Auktorisoidun tilitoimiston yrittäjäyys ja koulutustarpeet – Suomalainen näkökulma. Jyväskylän yliopisto, Chydenius-Instituutti. Kokkola.
- Tenhunen, Marja-Liisa 2002. The Professional Growth of an Accounting Agency Entrepreneur. University of Jyväskylä.
- Tilitoimisto 2000 ruoti tilitoimistoalan tulevaisuutta. Tilisanomat 4/1986.
- Toivonen, Marja 2002. Taloushallinnon palvelut. Toimialaraportti. KTM:n ja TE -keskusten julkaisu.
- Toivonen, Marja 2005. Taloushallinnon palvelut. Toimialaraportti. KTM:n ja TE -keskusten julkaisu.

Tuore tohtori Benita Gullkvist: ”Sähköinen taloushallinto luo uusia mahdollisuuksia”.
Tilisanomat 3/2005.

Virtanen, Aila 2002. Laskentatoimi ja moraalit – Laskenta-ammattilaisten käsityksiä
hyvästä kirjanpitoavasta, hyväksyttävästä verosuunnittelusta ja hyvästä
tilintarkastustavasta. Jyväskylän yliopisto.

Väyrynen, Jukka 1988. Tavoitteista totta. *Kirjanpitoimistojen Liitto r.y. 20 vuotta*.
Helsinki.

Virallislähteet

Luonnos tilintarkastuslaiksi 2006. Kauppa- ja teollisuusministeriön muistio, liite 4.

Suomen yritykset 2004. Tilastokeskus, Suomen virallinen tilasto, Yritykset 2006.

Tilintarkastuslaki 1994

Tilintarkastuslakityöryhmän raportti 2003. Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä-
ja toimikuntaraportteja 12/2003 Elinkeino-osasto

Muut lähteet

Asiakastyytyväisyystutkimus 2003. Tilkon Oy. Tampere.

Hyvä tilitoimistotapa–suositus 2005. Suomen Taloushallintoliitto ry. Helsinki.

Hyvä tilitoimistotarkastustapa–ohjeistus 2003. Kirjanpitoimistojen Liitto r.y. Helsinki.

Jäsenkokouksen 13.6.2005 pöytäkirja, Kirjanpitoimistojen Liitto r.y. Helsinki.

Jäsenrekisteri 2006. Suomen Taloushallintoliitto ry. Helsinki.

Jäsentutkimus 2001 yhteenveto. Kirjanpitoimistojen Liitto r.y. Helsinki.

KLT-rekisteri 2006. Tili-instituuttisäätiö. Helsinki.

Säännöt 2005. Suomen Taloushallintoliitto ry 2005. Helsinki.

Säännöt 1979. Tili-instituuttisäätiö. Helsinki.

Tili-instituuttisäätiön hyväksymien KLT-kirjanpitäjien ja auktorisoitujen tilitoimistojen
säännöt 2002. Tili-instituuttisäätiö. Helsinki.

Tili- ja kirjanpitoimistoissa työskenteleviä tilitoimisto- ja taloushallintoalan
toimihenkilöitä koskeva työehtosopimus 2005.

Yleiset sopimusehdot 1993. Kirjanpitoimistojen Liitto r.y. Helsinki.

Yleiset sopimusehdot KL96. Kirjanpitoimistojen Liitto r.y. Helsinki.

Yleiset sopimusehdot KL2004. Kirjanpitoimistojen Liitto r.y. Helsinki.

Yritysten internetkotisivut;

[http://domino.sampo.fi/external/sbd/ya.nsf/sampo2_menu?readform&id=palvelut_verkk... \(6.5.2006\)](http://domino.sampo.fi/external/sbd/ya.nsf/sampo2_menu?readform&id=palvelut_verkk...)

http://www.ey.com/global/content.nsf/Finland/GFAS_palvelut (6.5.2006)

<http://www.netvisor.fi/menu.asp?id=8> (6.5.2006)

<http://www.pretax.fi> (8.6.2006)

<http://www.rantalainen.fi> (6.5.2006)

http://www.talenom.fi/yritys/yritys/fi_FI/ (8.6.2006)

<http://www.teemuaho.fi> (8.6.2006)

<http://www.tuottotieto.fi/index.php?m=3&did=97> (6.5.2006)

<http://www.vismaservices.fi> (20.3.2006)

<https://www.personec.fi/page.aspx?path=135560,168722,172997> (19.5.2006)

LIITE 1: Tutkimusaineisto

	Sivumäärä	Päivämäärä
Kirjanpitotoimistojen Liitto ry jäsentutkimusten yhteenvetotiedot:		
Jäsentutkimus 1993	14	7.1.1994
Jäsentutkimus 1995	24	29.9.1995
Jäsentutkimus 1997	50	20.10.1997
Jäsentutkimus 1999	73	8.10.1999
Jäsentutkimus 2001	64	31.10.2001
Jäsentutkimus 2003	57	13.11.2003
Jäsentutkimus 2005	55	7.11.2005
Kirjanpitotoimistojen Liitto ry tilitoimistojen asiakaspalautteiden yhteenvetotiedot:		
Tilitoimistopalaute 1992		06 1992
Tilitoimistopalaute 1996		24.9.1996
Tilitoimistojen Asiakastytyväisyys 2005		30.8.2005